

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA I ZNAČAJ CIVILNE ZAŠTITE NAKON IZVRŠENJA TERORISTIČKOG
AKTA**

Magistarski rad

KANDIDAT

Eldis Karišik

MENTOR

Prof. dr Zlatan Bajramović

Sarajevo, 2024.

SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. TEORIJSKO METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA.....	5
1.1 Problem istraživanja.....	5
1.2. Određenje predmeta istraživanja.....	5
1.3 Hipoteze.....	6
1.3.1 Generalna hipoteza.....	6
1.3.2 Posebne hipoteze.....	6
1.4 Metode istraživanja.....	6
1.5 Ciljevi istraživanja.....	7
1.5.1 Naučni ciljevi istraživanja.....	7
1.5.2 Društveni ciljevi istraživanja.....	7
1.6 Očekivani rezultati i naučni doprinos istraživanja.....	8
1.7 Naučni značaj istraživanja.....	8
1.8 Društveni značaj istraživanja.....	9
2. SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	10
2.1 Civilna zaštita.....	10
2.2 USPOSTAVA ORGANIZACIONE STRUKTURE CIVILNE ZAŠTITE U BOSNI I HERCEGOVINI.....	10
2.3 Državni nivo – Ministarstvo sigurnosti BiH.....	12
2.4 Organizacije civilne zaštite u entitetima i Brčko Distriktu.....	15
2.5 Štabovi civilne zaštite.....	18
2.6 Funkcija štabova.....	19
2.7 Službe zaštite i spašavanja.....	21
2.8 Osnivanje službe zaštite i spašavanja.....	22
2.9 Jedinice civilne zaštite.....	24
2.10 Operativno-komunikacijski centri.....	30
3. DEFINICIJA I POJAM TERORIZMA.....	34
3.1 Terorizam kao asimetrični odgovor.....	37
3.2. Strateški pristup suzbijanju terorizma.....	39
3.3. Odgovornost, opravdanost i vjera u borbu protiv terorizma.....	40
3.4.Vrste terorizma.....	41
3.4.1 Državni terorizam.....	41
3.4.2 Nuklearni terorizam.....	44

3.4.3 Hemijski terorizam	46
3.4.4 Biološki terorizam	46
3.4.5 Religiozni terorizam	47
3.5. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.-2020	47
3.6 Krivično djelo terorizam u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine	48
4. ULOGA I ZNAČAJ CIVILNE ZAŠTITE NAKON IZVRŠENJA TERORISTIČKOG AKTA	55
4.1 Upravljanje kriznom situacijom nakon izvršenja terorističkog akta	55
4.2 Formiranje štaba za krizne situacije i uloga civilne zaštite	60
4.3 Određivanje prioriteta u kriznim situacijama i zadaci civilne zaštite	63
4.4 Evakuacija i zbrinjavanje žrtava terorističkog akta i uloga civilne zaštite	68
4.5 ULOGE I ODGOVORNOSTI UKLJUČENIH AKTERA	68
4.6 ULOGE I ODGOVORNOSTI MINISTARSTAVA I DRUGIH ORGANA UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE	69
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	72
5.1 Analiza rezultata na osnovu upitnika za MUP, GSS, CIVILNA ZAŠTITA	72
ZAKLJUČAK	92
LITERATURA	94

UVOD

Može se istaći da je danas krivično djelo terorizma gotovo nemoguće ostvariti bez preduzimanja pripremnih radnji, što čini sasvim opravdanom krivičnopravnu intervenciju u ovom, prethodnom stadijumu iter criminisa. Navedena intervencija se može ostvariti na dva načina, i to određivanjem pripremnih radnji kao opšteg krivičnopravnog instituta i određivanjem pripremnih radnji kao krivičnih djela (npr. u pogledu terorizma) delicta sui generis. Danas najznačajniji međunarodnopravni akti koji tretiraju ovu problematiku predviđaju određene uslove koji treba da garantuju legitimnost kažnjavanju za pripreme radnje i kod (između ostalog) krivičnog djela terorizma: prije svega, legitimitet kažnjavanja za pripremanje kod krivičnog djela terorizma obezbjeđuje precizno definisanje pripremnih radnji za koje se može kazniti, uska povezanost pripremnih radnji sa krivičnim djelom terorizma, subjektivni element u vidu dolus directusa, blaže kažnjavanje za aktivnosti koje se karakterišu kao pripreme radnje, kao i nekažnjavanje ili blaže kažnjavanje u slučaju dobrovoljnog odustanka od navedenih aktivnosti. Iz onoga što je u radu predočeno, može se uočiti na koji način Krivični zakon Bosne i Hercegovine tretira ovu problematiku. Naime, uočava se da je predviđeno kažnjavanje za pojedine oblike pripremanja krivičnog djela terorizma, a samim tim i da je granica kažnjavanja kod ove/ovih inkriminacije pomjerena za jedan stadijum unaprijed i prostire se u područje pripremnih radnji. Ovo posebno nakon najskorijih zahvata koji su izvršeni Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, čime je uspostavljen, može se konstatovati, zadovoljavajući dijapazon inkriminacija koje se odnose na pripreme radnje i terorizam.

1. TEORIJSKO METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

1.1 Problem istraživanja

Terorizam kao savremeni društveni fenomen proistekao je iz razvoja političkog nasilja kao međunarodnog fenomena. Korijeni terorizma mogu se tražiti još prije nove ere kada je prema nekim autorima i nastao i bitisao. Smatra se da se terorizam kao oblik političke borbe pojavio u robovlasničkom društvu kada su se robovi počeli obračunavati sa robovlasnicima da bi se kasnije razvijao kroz historiju i tehnološki i politički.

Zadatak policijskih agencija jeste otkrivanje i dokazivanja krivičnog djela terorizma, koji je veoma složen proces i zahtjeva krajnje odgovoran i ozbiljan pristup policijskih agencija i drugih istražnih organa, kao i drugih službi koje daju potporu njihovom radu. Međutim, problem predstavljaju službe (prvenstveno se misli na civilnu zaštitu) koje nemaju dovoljno znanja, ljudskih resursa i adekvatne tehničke opremljenosti i jasno definisane ciljeve svog djelovanja u slučajevima terorističkih akata, kako bi blagovremeno odgovorili svim postavljenim zahtjevima.

1.2. Određenje predmeta istraživanja

Imajući u vidu složeno političko uređenje u Bosni i Hercegovini, loše ekonomsko i socijalno stanje, nezaposlenost, postojanje velike količine ilegalnog oružja zaostalog iz proteklog rata, može se reći da Bosna i Hercegovina predstavlja pogodno tlo za jačanje različitih oblika kriminaliteta. Bitna osobina kriminalnih pojava jeste njihov dinamični karakter, odnosno imajući u vidu da se kriminalne pojave mijenjaju tokom vremena, bez jakih službi za provođenje zakona i drugih službi koje, u zavisnosti od situacije, pružaju određenu potporu, države ne mogu adekvatno odgovoriti na sve sigurnosne izazove.

Predmet ovog istraživanja jeste utvrditi ulogu i značaj civilne zaštite nakon izvršetka terorističkog akta, odnosno utvrditi da li civilna zaštita u Bosni i Hercegovini ima jasno definisane i propisane procedure njihovog djelovanja u slučajevima terorističkih napada.

1.3 Hipoteze

1.3.1 Generalna hipoteza

Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini nema jasno definisanu strategiju djelovanja nakon izvršenja terorističkog akata na području Bosne i Hercegovine.

1.3.2 Posebne hipoteze

- a) Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini raspolaže ograničenim ljudskim i tehničkim resursima neophodnim za efikasno djelovanje nakon izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru.
- b) Službenici civilne zaštite nemaju jasno definisane procedure djelovanja u slučaju izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru.
- c) Službenici civilne zaštite nemaju dovoljno znanja i obuka za njihovo djelovanje u slučaju izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru.

1.4 Metode istraživanja

Način istraživanja predmetne problematike će biti teorijski i empirijski i implementirati će se u okviru svih metodoloških pravaca. S tim u vezi, prilikom izrade magistarskog rada bit će korištene metode općeg znanstvenog saznavanja i opće naučne metode.

Metode općeg znanstvenog saznavanja

U istraživanju će biti korištene sve metode općeg znanstvenog spoznavanja, uz naglasak na metode analize i sinteze. Metode analize i sinteze imat će naročitu primjenu prilikom istraživanja teorijskih stavova domaćih i stranih autora koji su proučavali ulogu i značaj civilne zaštite nakon nakon različitih nesreća, havarija i terorističkih akata, kao i u sagledavanju različitih dokumenata i zakonskih akata na kojima se temelji rad civilne zaštite u Bosni i Hercegovini.

Opće naučne metode

Imajući u vidu karakter istraživanja, u magistarskom radu će biti korištene hipotetičko-deduktivna i analitičko-deduktivna metoda. Hipotetičko-deduktivna metoda kao najproduktivnija općenaučna metoda oslanja se na valjano zasnovane početne hipoteze i hipotetičke stavove ovog rada za koji obezbjeđuje i potreban osnov.

Analitičko - deduktivna metoda biće korišćena za proučavanje mnogobrojne literature u kojoj je sa različitih aspekata obrađen ovaj problem, a nezaobilazna je i pri proučavanju normativno-pravnih akata. Također, u okviru navedene metode koristiće se pravila gramatičkog, logičkog, jezičkog, dogmatskog i autentičnog tumačenja pravnih propisa.

Metode prikupljanja podataka

Uzimajući u obzir karakter magistarskog rada metoda koja će biti korištena u ovom istraživanju jeste kvalitativna analiza sadržaja dokumenata, te metoda ispitivanja - kao tehnika ispitivanja koristit će se anketa.

1.5 Ciljevi istraživanja

1.5.1 Naučni ciljevi istraživanja

- a) Naučnom deskripcijom odgovoriti na pitanje da li se u Bosni i Hercegovini postoji dovoljno znanja i iskustva o ulozi civilne zaštite nakon izvršenja terorističkog akta.
- b) Naučnom klasifikacijom i tipologizacijom formulisati i predstaviti osnovne principe koji moraju biti ispoštovani od strane civilne zaštite, u cilju blagovremenog, stručnog i efikasnijeg djelovanja nakon izvršenja terorističkog akta.

1.5.2 Društveni ciljevi istraživanja

Istraživanje će obezbjediti pouzdana naučna saznanja koja mogu poslužiti kao osnov za eventualno rješavanje problema sa kojima se susreće menadžment civilne zaštite, te ujedno poslužiti kao osnov za unaprijeđenje rada civilne zaštite sa aspekta stručnog djelovanja njihovih

službenika nakon terorističkog akta. To ujedno može uticati i na poboljšanje efikasnosti rada civilne zaštite, odnosno spriječiti stvaranje negativnih posljedica koje mogu prouzrokovati u društvu usljed nedovoljne stručnosti menadžmenta i službenika civilne zaštite.

1.6 Očekivani rezultati i naučni doprinos istraživanja

Ovaj magistarski rad prije svega treba doprinijeti, odnosno ponuditi jedan jedinstven dokument u kome će biti sadržani bitni elementi koji će poslužiti u otklanjanju nedostataka i davanju jasnih smjernica za djelovanje civilne zaštite nakon izvršenja krivičnog djela terorizma, te ujedno poslužiti menadžmentu i službenim licima kao vodilja za odgovorno i profesionalno obavljanje svojih poslova.

1.7 Naučni značaj istraživanja

Terorizam je savremeni društveni fenomen, te kao takav zahtjeva konstantno praćenje i proučavanje, odnosno ulažu se permanentni naponi da se naučnim pristupom opiše ovaj fenomen, istraže njegovi uzroci i pojavni oblici, u cilju izrade što efikasnije državne strategije u borbi protiv ovog oblika kriminaliteta. Rukovodeći se time države pokušavaju opremiti i osposbiti sve agencije za provođenje zakona i druge službe (civilna zaštita, vatrogasne službe i dr.) kako bi blagovremeno i djelotvorno preduzele sve potrebne mjere i radnje u cilju zaštite građana i njihove imovine, odnosno kako bi se izbjegle žrtve i uništavanje materijalno-tehničkih dobara.

Pored svih napora koje države čine kako bi pronašle efikasan model i sredstva za suzbijanje ovog fenomena, terorizam donosi probleme kojima u velikoj mjeri opterećuje savremeno društvo i u svim sredinama i predstavlja destabilizirajući faktor (kočnicu za ekonomski, socijalni i svaki drugi prosperitet). To ujedno znači da države morju biti opredjeljenije i odlučnije u borbi protiv terorističkih aktivnosti, te da pored ulaganja u agencije za provođenje zakona, svoja ulaganja usmjere i na druge službe, odnosno da prepoznaju ulogu i značaj drugih službi (prvenstveno se misli na civilnu zaštitu) u borbi protiv terorizma, što je ujedno i naučni značaj ovog istraživanja.

1.8 Društveni značaj istraživanja

Terorističke aktivnosti pojedinca ili kriminalne grupe u sve većoj mjeri predstavljaju ozbiljnu prijetnju po sigurnost društva. Pravilno postupanje u otkrivanju i procesuiranju izvršilaca krivičnih djela prvenstveni je zadatak policijskih agencija u Bosni i Hercegovini kojim se omogućava zakonito prikupljanje podatka o krivičnim djelima, njihovim izvršiocima i kriminalnim organizacijama, potrebnih za praćenje i analizu bezbjednosne situacije i pojava koje pogoduju nastanku i razvoju kriminaliteta, a pri čemu se ne narušava integritet i dostojanstvo osumnjičenih lica za krivična djela terorizma. Međutim, kako bi se udovoljilo svim sigurnosnim zahtjevima koji se postavljaju ispred agencija za provođenja zakona u Bosni i Hercegovini neophodno je da postoji dobra saradnja sa drugim službama, odnosno da se dozvoli da i druge službe aktivno učestvuju u rješavanju određenih sigurnosnih problem, što je ujedno i društveni značaj ovog istraživanja.

2. SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

2.1 Civilna zaštita

Civilna zaštita u savremenom društvu predstavlja dio vladinog sigurnosnog sektora u cjelokupnom sistemu zaštite i spašavanja. Ona je planski, organizirani dio sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća koji obuhvata organiziranje, pripremanje i učešće građana i drugih subjekata na zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih dobara i životne sredine od elementarnih nepogoda, drugih nesreća većih razmjera i ratnih dejstava.

Pored svog preventivnog djelovanja, civilna zaštita ima značajnu ulogu u kriznim situacijama, kao što su prirodne i tehničko-tehnološke nesreće, različiti vojni konflikti i druge nesreće. Osnovna obilježja krize su velika ugroženost, nesigurnost i pritisak vremena. Navedeni faktori su veliki izazov za uobičajen, rutinski model djelovanja državnih službenika gdje je, prije svega, riječ o formalnim i vremenski zahtijevnim postupcima. Odlučivanje u krizi traži prilagođavanje službeničke strukture i kulture, a jedna od tih prilagodbi trebala bi biti centraliziranje odlučivanja. Krize, bez obzira na svoje razloge, obično trebaju snažno vodstvo i odlučnost, ponekad i posebno krizno zakonodavstvo, a ozbiljan su izazov za autentičnost demokratije(Collins, A. 2010:122)

2.2 USPOSTAVA ORGANIZACIONE STRUKTURE CIVILNE ZAŠTITE U BOSNI I HERCEGOVINI

Dejtonskim ustrojstvom BiH od 1995. godine do donošenja Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini,¹ civilna zaštita je bila organizirana na nivou entiteta, a potom i na nivou Brčko Distrikta. Prvi elementi državne strukture i upravljanja sa državnog nivoa pojavili su se uspostavom Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine 2003. godine, tj.

¹ Službeni glasnik BiH, broj 05/03 i 42/03

njegove organizacijske jedinice (Odsjeka, a nakon nekog vremena Sektora za civilnu zaštitu), odnosno sadašnjeg Sektora za zaštitu i spašavanje.

Oblast civilne zaštite u Federaciji BiH regulisana je Ustavom Federacije BiH kao i donesenim ostalim potrebnim propisima, koji su objavljeni u Zbirci propisa početkom 2007. godine. Paralelno sa ovim propisima usvojeni su i ostali zakoni u drugim oblastima zaštite i spašavanja poput Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH.² U Republici Srpskoj, uz Ustav Republike Srpske, usvojeni su i Zakon o civilnoj zaštiti,³ kao i 13 zakona iz različitih oblasti. Oblast civilne zaštite u Brčko Distriktu regulisan je Statutom Brčko Distrikta BiH, uz 8 dodatnih zakona (npr. o zdravstvenoj zaštiti, životnoj sredini, zaštiti prirode, vode, zraka i dr.). Bitno je napomenuti da Brčko Distrikt nema poseban zakon o zaštiti i spašavanju, odnosno civilnoj zaštiti. Tačnije, procedura njegove izrade je u toku. Međutim, treba istaći da su donešeni pojedinačni pravni akti, kao ad hoc rješenja za organizacijska pitanja civilne zaštite i oni će ostati da važe sve do donošenja zakona. U aprilu i maju 2008. godine, oba Doma Parlamentarne skupštine donijela su Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini⁴ koji je stupio na snagu 1.7.2008. godine. Zakonom se propisuje da se sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u entitetima i Brčko distriktu uređuje entitetskim zakonima i zakonom Brčko distrikta uz obavezu usklađivanja sa odredbama Okvirnog zakona. Ovaj zakon također utvrđuje da upravne i stručno-operativne poslove zaštite i spašavanja u entitetima i Brčko distriktu obavljaju nadležne institucije, organi uprave entiteta i Brčko Distrikta. Donošenje Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini ima nesumnjivu važnost jer se po prvi put jasno utvrđuju nadležnosti organa i institucija Bosne i Hercegovine u oblasti međunarodne saradnje kao i međusobne saradnje i koordinacije te saradnje i koordinacije sa entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko distrikta. Pored toga, Okvirnim zakonom se po prvi put uvodi sistem jedinstvenog evropskog broja za hitne situacije - 112 i uspostavlja Operativno-komunikacijski centar Bosne i Hercegovine - 112, formira

² Službene novine Federacije BiH, broj 39/03 i 22/06

³ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 26/2002

⁴ Službeni glasnik BiH, broj 50/08

Koordinaciono tijelo BiH za zaštitu i spašavanje, regulira planiranje i finansiranje u oblasti zaštite i spašavanja.

Entiteti i Distrikt Brčko imaju izvornu nadležnost u uređenju, planiranju, organiziranju, finansiranju, provođenju zaštite i spašavanja. Temelje organizacije civilne zaštite čine četiri utvrđena organizacijska i menadžerska nivoa, a to su:

1. državni nivo (Ministarstvo sigurnosti - Sektor za zaštitu i spašavanje);
2. entitetski nivo i Brčko Distrikt (Federalna uprava civilne zaštite, Republička uprava civilne zaštite i Odjel javne sigurnosti Brčko Distrikta);
3. kantonalne uprave civilne zaštite; i
4. općinske službe civilne zaštite.

2.3 Državni nivo – Ministarstvo sigurnosti BiH

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2003. godine uspostavom Ministarstva sigurnosti BiH povjerilo mandat ovom resornom ministarstvu da između ostalog koordinira i oblast zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo sigurnosti, kroz Sektor za zaštitu i spašavanje, obavlja stručne i sve druge administrativne poslove u oblasti zaštite i spašavanja. Sektor za zaštitu i spašavanje formiran je 2004. godine, a sačinjavaju ga tri odsjeka (Odsjek za međunarodnu saradnju i koordinaciju, Odsjek za strateško planiranje, mjere zaštite i spašavanja i Odsjek za strukturu i obuku) i Operativno-komunikacijski centar BiH - 112. Kroz Sektor za zaštitu i spašavanje unaprijeđena je koordinacija svih struktura sistema zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine kao i međudržavna koordinacija sa susjednim državama i uspostavljeni uvjeti za brz i neometan prelazak granice snaga i sredstava zaštite i spašavanja prilikom traženja i pružanja međunarodne pomoći u slučaju prirodnih ili drugih nesreća. Donošenjem Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini u 2008. godini (u daljem tekstu Okvirni zakon), stvoreni su uvjeti da BiH, sa izgrađenom strukturom za zaštitu i spašavanje, može ispuniti zadate međunarodne obaveze, doprinijeti većoj sigurnosti i zaštiti građana BiH i široj regionalnoj sigurnosti od uticaja

prekograničnih rizika prirodnih ili drugih nesreća. U skladu sa članom 16. Okvirnog zakona, na državnom nivou osnovano je Koordinacijsko tijelo Bosne i Hercegovine, stručno operativno tijelo Vijeća ministara, te kao što i sam njegov naziv upućuje, ono ima primarno koordinacijsku ulogu na državnom nivou i koordinira aktivnostima zaštite i spašavanja na cijelom području BiH, dok su niži nivoi zaduženi za rukovođenje. Sačinjava ga 9 članova Vijeća ministara BiH, po pet članova predstavnika entitetskih vlada i 2 člana predstavnika Vlade Brčko distrikta. U skladu sa Okvirnim zakonom (2008:17-a) ovo tijelo, na zahtjev nižeg organizacionog nivoa (entitetskog ili Brčko Distrikta), predlaže Vijeću ministara BiH da proglasi stanje prirodne ili druge nepogode na teritoriji Bosne i Hercegovine. Ova zakonska odredba zorno ukazuje na primarno koordinacionu funkciju navedenog tijela, a ne na rukovodeću funkciju koja pripada nižim organizacionim nivoima u skladu sa načelom supsidijarnosti. Dalje, Vijeće ministara BiH ima nadležnost traženja međunarodne pomoći za zaštitu od prirodnih ili drugih nesreća, kao i nadležnost da formira, od specijaliziranih jedinica i službi civilne zaštite entiteta, Brčko distrikta i drugih institucija, organa i pravnih lica na nivou BiH, mješovitu specijaliziranu jedinicu za zaštitu i spašavanje za djelovanje u slučaju prirodne ili druge nesreće, za učešće u međunarodnim vježbama, operacijama pomoći i drugim aktivnostima. U cilju stalnog prikupljanja podataka o svim vrstama pojava i opasnosti koje mogu dovesti do prirodne ili druge nesreće, Vijeće ministara BiH je u okviru Ministarstva sigurnosti BiH formiralo Operativno-komunikacijski centar – 112. Obaveza formiranja ovakvog centra proizilazi i iz direktiva 2002/22/EC i drugih mehanizama Vijeća i Parlamenta Evropske unije kojima se jačaju kapaciteti djelovanja sistema civilne zaštite država članica Evropske unije. Bosna i Hercegovina se, također, prihvatanjem Hyogo deklaracije UN-a i Akcionog plana do 2015. godine, koji se odnose na stvaranje otpornosti država i zajednica na katastrofe i smanjenje rizika od katastrofa, te NATO-ovog Individualnog partnerskog akcionog plana (IPAP), međunarodno obavezala da će institucionalno riješiti pitanje izgradnje potrebne strukture za zaštitu i spašavanje od prirodnih ili drugih nesreća. Pored prikupljanja podataka, Centar 112 ima zadatak obrade i distribucije podataka nadležnim organima vlasti i pravnim licima. Sa ovim centrom funkcionalno treba da se uvežu operativni centri drugih institucija i organa Bosne i Hercegovine, kao i centri entiteta i Brčko Distrikta. Do danas se puno uradilo na tehničkoj opremljenosti ovog Centra, a njegovo radno vrijeme je 24 sata.

U cilju ostvarivanja svojih zadataka zaključeni su bilateralni sporazumi o saradnji u oblasti zaštite i spašavanja i utvrđeni standardi i operativne procedure prelaska granice u slučaju prirodnih ili drugih nesreća sa Republikom Hrvatskom, Crnom Gorom i Republikom Makedonijom (Collins, A. 2010:134). Isto tako, posredstvom Ministarstva sigurnosti BiH, ostvareno je učešće predstavnika Bosne i Hercegovine na međunarodnim seminarima i vježbama zaštite i spašavanja u zemlji i inostranstvu, NATO aktivnostima, kao i provođenje drugih aktivnosti od značaja za razvoj i unaprjeđenje sistema zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine. Sektor je prepoznao značaj edukacije u ovoj oblasti, kao i potrebu istraživačke saradnje sa drugim organizacijama. U skladu s tim, potpisan je Memorandum u oblasti naučno – istraživačke saradnje sa Fakultetom političkih nauka i Centrom za sigurnosne studije BiH.⁶ Također, treba istaći da oni nisu jedini potpisani memorandumi o saradnji Ministarstva sigurnosti i drugih institucija u ovoj oblasti.⁷ Kao plod dobre saradnje u oblasti zaštite i spašavanja između Ministarstva sigurnosti i Ministarstva odbrane BiH, potpisan je Sporazum o saradnji u oblasti reagiranja na prirodne i druge nesreće. Sporazumom je, pored ostalog, utvrđena saradnja u aktivnostima angažiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće i potpisane Standardne operativne procedure angažiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće. Pored spomenutog, Sektor za zaštitu i spašavanje MS je uradio Metodologiju za izradu procjene ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća, te usvojio pravilnike i uputstva koja će biti od koristi za oblast zaštite i spašavanja u BiH. Takođe, u oblasti civilne zaštite Bosna i Hercegovina je ostvarila članstvo u međunarodnim organizacijama i institucijama iz oblasti zaštite i spašavanja, i to⁵:

- Međunarodnoj organizaciji civilne odbrane – ICDO;
- Inicijativi za pripravnost i prevenciju katastrofa Regionalnog centra za saradnju – DPPI;
- Vijeću jugoistočne Evrope za civilno - vojno planiranje za vanredne situacije CMEPSEE;
- Partnerstvu za mir – Evroatlanskom partnerskom vijeću i Komitetu za civilnu zaštitu i institucijama koje iz njega proizilaze.

⁵ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Službene novine Federacije BiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10

Sve navedene aktivnosti doprinose bržoj integraciji Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO, odnosno evroatlanske strukture.

2.4 Organizacije civilne zaštite u entitetima i Brčko Distriktu

Drugi organizacijski nivo predstavlja, u stvari, prvi operativni nivo kojeg sačinjavaju entitetski organi civilne zaštite i Odjel javne sigurnosti Brčko Distrikta. Entitetske organe civilne zaštite čine Federalna uprava civilne zaštite u Federaciji BiH. Ove uprave, zajedno sa Odjelom javne sigurnosti Brčko Distrikta, predstavljaju relativno mlade institucije koje prolaze kroz proces izgradnje svojih kapaciteta. Iako su dvije entitetske uprave civilne zaštite zadužene za iste poslove, tj. zaštitu od prirodnih i drugih nesreća na svojim područjima, treba istaći da kod istih postoje razlike u samom organizacijskom nivou. Tako je Federalna uprava civilne zaštite od 2000. godine, organizovana kao samostalni organ uprave i za svoj rad odgovara Vladi Federacije BiH, dok je Republička uprava civilne zaštite Republike Srpske od 24. decembra 2008. godine u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Ovakvim ustrojem, postala je operativnija i ima dosta jednostavniju organizaciju u odnosu na Federalnu upravu civil. U Federaciji BiH 2003. godine donesen je Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća⁶ kojim je uređen sistem zaštite i spašavanja ljudi, biljnog i životinjskog svijeta, materijalnih, kulturnih, historijskih i drugih dobara i okoliša od prirodnih nepogoda, tehničko-tehnoloških, ekoloških i drugih nesreća ili ratnih opasnosti. Zakon je izmijenjen, odnosno dopunjen 2006. godine, zbog strukturnih reformi odbrambenog sistema u Bosni i Hercegovini, jer su određena zajednička pitanja odbrane i civilne zaštite bila uređena tim zakonom (Službene novine Federacije BiH, broj 22/06). U organizaciju civilne zaštite još spadaju: Federalna uprava civilne zaštite, kantonalne uprave civilne zaštite i službe civilne zaštite u općinama. Isto tako, otežavajuća okolnost organizacije Federalne uprave civilne zaštite jeste decentralizirani sistem vlasti koji postoji na više nivoa, a to su:

- nivo Federacije BiH;

⁶ Službene novine Federacije BiH, broj 39/03

- nivo kantona;
- nivo općine; i
- nivo grada.

Svaki nivo vlasti u Federaciji BiH ima ustavna ovlaštenja da donosi odgovarajuće propise, odnosno da uređuje pojedina pitanja u svim društvenim oblastima, pa i u oblasti zaštite i spašavanja. Zbog toga je i organizacija sistema zaštite i spašavanja u Federaciji BiH vrlo složena. BiH na svim nivoima vlasti (entitetskom, kantonalnom i općinskom) imamo istu organizaciju (samostalne organe uprave), odnosno iste nosioce zaštite i spašavanja, kao i istu strukturu rukovođenja akcijama. Konkretno u Zakonu o zaštiti i spašavanju Federacije BiH¹⁰, predviđeno je da svaki kanton može svojim zakonom i drugim propisima uređivati određena pitanja iz ove oblasti, te da općine i gradovi, također imaju ovlaštenje da donose određene pravne akte kojim se organiziraju (uspostavljaju) određene strukture (elementi) sistema zaštite i spašavanja. Ovakava struktura u Federaciji BiH ne uspostavlja efikasnu alokaciju jedinica civilne zaštite, odnosno pruža mogućnost nekim nivoima da ostaju pasivni, te u operativnom smislu ne doprinose previđenim ciljevima. Ako polazimo od strukture na čijem vrhu je entitetski nivo, nameće se upitnost svrsishodnosti kantonalnog niva organizacije civilne zaštite. Federacija BiH bi sa polovinom sredstava koje troše kantonalne službe civilne zaštite, npr. u obliku tehničke i finansijske pomoći, u velikoj mjeri mogla ojačati općinske službe civilne zaštite, koje i trebaju da budu osnovni i glavni nosioci ovih aktivnosti. Na tom načelu se baziraju i doneseni zakoni u oblasti civilne zaštite po čijim odredbama su, upravo načelnik/gradonačelnik, najodgovornije osobe za proglašenje stanja elementarne nepogode i zaduženi da o tome blagovremeno obavijeste više niveoe. Kako god evoluirala organizacija civilne zaštite u Federaciji BiH, opećenito se smatra da je primjena jačanja lokalnog nivoa u slučajevima poboljšanja kapaciteta civilne zaštite mnogo korisnija i poželjnija, nego primjena umnožavanja nivoa rukovođenja. Pitanje efikasnosti u odnosu na pitanje jednakosti je jedan od glavnih izazova. Međutim, problem je i to što se organizacija civilne zaštite u Bosni i Hercegovini posmatra kao izraz želje da se ostvare politički ciljevi, a ne da se promovira efektivnost sigurnosnog sistema, u ovom slučaju civilne zaštite. Usljed toga, sistemi civilne zaštite su tradicionalno usmjereni na formalno-pravnu usklađenost sa

zakonodavstvom. Svaka uprava ima svoje sektore, kao osnovne vidove unutrašnje organizacije. Tako, pored Federalnog centra za obuku struktura zaštite i spašavanja, Federalnog operativnog centra i Inspektorata, Federalna uprava civilne zaštite ima četiri sektora: Sektor za planiranje, mjere zaštite i spašavanja i vatrogastvo, Sektor za materijalno-finansijske i tehničke poslove, Sektor za normativno-pravne i opće poslove, te Sektor za organizaciju razminiranja i uništavanje neeksplozivnih ubojitih sredstava (NUS).

Novim Zakonom o zaštiti od požarstva i vatrogastva, Federalna uprava je dobila i nadležnost za poslove iz oblasti zaštite od požara i vatrogastva. Danas je ova uprava kadrovski i stručno osposobljena, mada se može reći da kod iste postoji nedovoljna materijalna opremljenost. Međutim, ona je nosilac koordinacijskih zadataka, kao i direktnih izvršnih zadataka iz svoje nadležnosti, bilo da se radi samostalno ili u saradnji sa pravnim i drugim licima u sistemu zaštite i spašavanja. Aktuelna organizacija uprave rezultat je organizacijskog razvoja. Danas Federalna uprava civilne zaštite ima 39 stalno zaposlenih osoba. Pored osoblja Federalne uprave civilne zaštite, strukturu čine i uposleni u kantonalnim i općinskim službama civilne zaštite i uposleni u operativnim centrima. Tako, na području Federacije BiH, u okviru kantonalnih i općinskih civilnih zaštita imamo 520 uposlenih i 119 uposlenih pripadnika civilne zaštite koji rade na poslovima operativnih centara kantona i općina. Na osnovu Sporazuma o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite, postignut je visok stepen saradnje između uprava i snaga civilne zaštite. Saradnja se posebno odnosi na planiranje i provođenje preventivnih mjera zaštite i spašavanja, međusobnom obavještanju o opasnostima, nastanku i posljedicama prirodnih i drugih nesreća, međusobnoj pomoći u zaštiti i spašavanju i uklanjanju posljedica prirodnih i drugih nesreća i obrazovanju i osposobljavanju pripadnika struktura civilne zaštite i drugih nosilaca zaštite i spašavanja, kroz sve raspoložive vidove za ostvarenje navedenih zadataka. Saradnja je posebno istaknuta u zaštiti od poplava, gašenju požara i zaštiti i spašavanju od NUS-a. Isto tako, zakoni o civilnoj zaštiti su kompatibilni i gotovo identični, što daje dodatni motiv za zajedničko djelovanje u prirodnim i drugim nesrećama na području cijele Bosne i Hercegovine. (Cikotić, S. 2010:90).

2.5 Štabovi civilne zaštite

Za upravljanje akcijama zaštite i spašavanja na teritoriji entiteta i Brčko Distrikta, formirani su štabovi civilne zaštite. Štabovi se formiraju kao operativno stručni organi (Belloni, R. 2007:45). U Federaciji BiH se formiraju za teritorij Federacije, odnosno na području kantona i općina. Isto tako, zavisno od procjene, štabovi civilne zaštite se mogu formirati u pravnim subjektima i mjesnim zajednicama. U Republici Srpskoj štabovi se, kao operativno-stručni organi, formiraju na nivou grada/općine i nivou entiteta. Brčko Distrikt također ima štab civilne zaštite za područje Brčko Distrikta i štabove pri mjesnim zajednicama i pravnim subjektima. Na državnom nivou ne postoji štab civilne zaštite kao organ koji rukovodi, nego koordinacijsko tijelo koje ima ulogu da koordinira aktivnosti civilne zaštite. Bez obzira na kojem nivou bili osnovani, štabovi svoje funkcije ostvaruju povremeno, a u vremenu kada se proglašava nastanak prirodne ili druge nesreće, u vršenju svoje nadležnosti štab civilne zaštite funkcioniše stalno do okončanja tog događaja. Štab se sastoji od: komandanta, načelnika i članova štaba. Na entitetskom nivou i u Brčko Distriktu, komandant štaba je premijer ili zamjenik premijera vlade, a u općinama je to načelnik ili zamjenik načelnika općine (Lopušina, M i dr. 2007:134). Načelnik štaba civilne zaštite je profesionalac iz općinske službe civilne zaštite, a na entitetskom nivou to su direktori uprava civilne zaštite. Na entitetskom, kantonalnom i na nivou Brčko Distrikta, štabove postavlja i razrješava Vlada. Popunjenost štabova vrši se iz resornih ministarstava, organa uprave i javnih preduzeća. Na nižim nivoima to mogu biti profesionalci općinskih službi, policijskih uprava, vatrogasnih društava, preduzeća, Crvenog krsta/križa i drugih organizacija. Entitetski i kantonalni štabovi pružaju pomoć općinama u slučaju prirodnih i drugih nesreća na poziv općinskih/gradskih štabova civilne zaštite. Isto tako, ovi štabovi odlučuju o međusobnoj entitetskoj pomoći u skladu sa Sporazumom o ostvarivanju zadataka civilne zaštite. Predstavnicima entitetskih uprava civilne zaštite istakli su da po pitanju uzajamne pomoći nema nikakvih problema i da su u svakom trenutku spremni svoje snage i sredstva staviti na raspolaganje drugom entitetu. Ova saradnja je već dokazana u praksi i treba nastaviti na njenom jačanju i poboljšanju. Govoreći o preprekama sa kojima se organizacije entitetskih uprava civilne zaštite suočavaju prilikom saradnje na poljima zaštite i spašavanja, predstavnici obje uprave, kao i predstavnici kantonalnih i općinskih civilnih zaštita, izdvojili su: nedovoljnu savremenu i standardiziranu opremu, zastarjelost komunikacijske opreme, opreme vatrogasaca i nedovoljno

razumijevanje načelnika općina za potrebom uspostave operativne i profesionalne službe civilne zaštite. Pored mogućnosti da se kontinuirano ospobljavaju na svim nivoima organiziranja i danas imamo nepopunjenost nekih kantonalnih štabova civilne zaštite, dok u nekim općinama, poput Bosanskog Grahova, Ljubuškog i Ravnog, općinski štabovi nisu ni formirani. Pored navedenog, ako se uzme u obzir da mnogi općinski štabovi civilne zaštite nisu popunjeni odgovarajućim kadrovima i materijalno- tehničkim sredstvima, veliki broj osoblja štabova nije prošao odgovarajuću obuku, kao i činjenicu da pravna lica gotovo nikako nisu osnovala štabove, možemo konstatirati da je stanje u ovom pogledu na potpuno nezadovoljavajućem nivou (Lopušina, M i dr. 2007:166).

2.6 Funkcija štabova

Da bi krenuo u bilo koju operativnu aktivnost (upotrebu snaga civilne zaštite, provedbu odgovarajućih mjera zaštite i spašavanja), štab civilne zaštite mora imati odluku o proglašenju stanja prirodne ili druge nesreće za to područje. Kada kažemo područje, onda to podrazumjeva da postoje nadležna tijela koja izdaju ove odluke. Tako za područje Federacije BiH, u skladu sa članom 24. tačka 6, a na prijedlog Federalnog štaba civilne zaštite, odluku donosi Vlada Federacije BiH. Nakon dobijanja odluke o proglašenju stanja prirodne ili druge nesreće, štab analizira i proučava situacioni problem, te preduzima hitne mjere akcije. Naravno, u svojim aktivnostima treba procijeniti situaciju na terenu, odrediti rokove izvršenja zadataka, te donijeti odgovarajuće odluke i naređenja. S ciljem da u svakom trenutku štab ima uvid u stanje prirodne ili druge nesreće, odnosno njen razvoj, potrebno je da vrši konstantan monitoring i kontrolu cjelokupnog procesa. Kada su u pitanju metodologije izrade osnovnih analitičkih, planskih i razvojnih dokumenata, tu treba naglasiti da je pristup metodologiji različit kako u entitetima i kantonima, tako i u općinama. Procjene ugroženosti su urađene gotovo u svim kantonima, dok se kod nekih kantona javlja problem kod izrade planova i programa razvoja zaštite spašavanja. Pozitivan aspekt je da su kantonalne komisije za procjenu šteta od prirodnih i drugih nesreća oformljene u svim kantonima i općinama. Materijalna popunjenost kantonalnih štabova civilne zaštite uslovljena je nedostatkom finansijskih sredstava u većini kantona, a posebno u kantonima

kao što su: Posavski, Bosansko-podrinjski i Kanton 10. Kroz programe kurseva i seminara koje je organizovala Federalna uprava civilne zaštite, od 2004. do 2006. godine, prošli su svi članovi kantonalnih štabova civilne zaštite, a kroz vlastitu obuku ili obuku u organizaciji međunarodnih organizacija prošlo je više od 210 članova štabova civilne zaštite i drugih kadrova iz organa vlasti. Danas u 10 kantonalnih uprava radi 119 uposlenika, a u kantonalne štabove uključena su 117 člana, koja nisu u stalnom radnom odnosu, nego rade na bazi honorara. Kada su u pitanju općine u Republici Srpskoj, direktor Republičke uprave tvrdi da su u svim općinama formirani štabovi i donesene odluke o uspostavi civilne zaštite u općinama.

Red. Broj	KANTON	BROJ UPOSLENIKA U UPRAVI	POPUNJENOST ŠTABA
1.	UNSKO-SANSKI	11	13
2.	POSAVSKI	12	13
3.	TUZLANSKI	12	13
4.	ZENIČKO-DOBOJSKI	8	11
5.	BOSANSKO-PODRINJSKI	7	8
6.	SREDNJEBOŠANSKI	11	11
7.	HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI	14	13
8.	ZAPADNOHERCEGOVAČKI	14	14
9.	SARAJEVO	22	13
10.	KANTON 10 – LIVNO	8	8
	UKUPNO	119	117

Tabela 1: Prikaz broja uposlenih u kantonalnim upravama CZ i popunjenosti kantonalnih štabova CZ

Odgovornost i poslove štabova civilne zaštite prikazat ćemo primjerom evakuacije stanovništva i materijalnih dobara. Ovu radnju može narediti komadant štaba civilne zaštite ugroženog grada/općine, ako se radi o evakuaciji sa jednog na drugo područje općine, odnosno kantonalni

štab u Federaciji BiH, ako se radi o evakuaciji sa područja više općina, kao i Republički štab civilne zaštite Republike Srpske. Ako se radi o evakuaciji sa područja više kantona u Federaciji BiH onda ovu radnju naređuje komadant Federalnog štaba. Prilikom planiranja potrebne radnje u evakuaciji, štabovi civilne zaštite grada/općine će procijeniti broj ugroženog stanovništva, prioritete u evakuaciji, položaj, veličinu i mogućnost ugroženog područja i druge faktore, te se na osnovu tih parametara opredijeliti za metodologiju i način prevoženja. U ovakvim situacijama važno je da štabovi civilne zaštite ostvare saradnju sa privrednim društvima i drugim organizacijama koje se bave prevozom i transportom radi angažovanja potrebnog broja motornih vozila, autobusa, kamiona i dr (Huseinbašić, Ć. 2009:90).

Da bi evakuacija bila uspješno izvedena, pored štabova civilne zaštite koji planiraju i rukovode evakuacijom, potrebno je angažirati službe za zaštitu i spašavanje, jedinice civilne zaštite za opće i specijalizovane namjene, privredna društva, Oružane snage BiH, MUP-ove i druge subjekte koji posjeduju odgovarajuće robne rezerve.

2.7 Službe zaštite i spašavanja

Osnivanjem službi zaštite i spašavanja u civilnim zaštitama, nastojalo se doći do kvalitetnijeg i efikasnijeg sistema zaštite i spašavanja. Radi se o subjektima koji su osnovani za određene oblasti i to im je osnovna djelatnost, u udruženjima građana ili kao samostalne službe zaštite i spašavanja, da im je osnovna djelatnost ili dio djelatnosti od značaja za zaštitu i spašavanje, da raspolažu kadrovima koji su stručno obučeni i osposobljeni za vršenje poslova iz nadležnosti službe koja se formira, da su materijalno-tehnički opremljeni, da imaju planska dokumenta i iskustvo za vršenje redovnih poslova u svojoj djelatnosti, pa je sasvim logično da su najpozvaniji za poslove zaštite i spašavanja. Prema profesoru Huseinbašiću (Huseinbašić, Ć. 2009:63) najčešće organizovane službe zaštite i spašavanja su: komunalne službe, zdravstvene službe u okviru zdravstvenih ustanova, veterinarske službe, hidrometeorološke, seizmološke službe, groske službe spašavanja i druge službe koje odredi nadležni organ koji upravlja zaštitom i spašavanjem. Dodatni kapaciteti civilne zaštite pronađeni su u privrednim društvima, naročito kod onih društava koja obavljaju djelatnost iz člana 32. Zakona o zaštiti i spašavanju, a isto tako i kod kapaciteta javnih kompanija i drugih pravnih lica, vladinih i nevladinih organizacija itd.

Ovdje treba istaći i službe hitne pomoći, profesionalne vatrogasne jedinice i dobrovoljna vatrogasna društva, Crveni krst/križ, policijske snage, Oružane snage BiH i druge. Treba istaći da pored toga što postoje spomenuti kapaciteti, oni još uvijek nisu funkcionalno integrirani u sistem zaštite i spašavanja za planski odgovor na pojedine prirodne i druge nesreće, što je posebno izraženo kod privrednih društava(Ćurak, N.2002:67).

2.8 Osnivanje službe zaštite i spašavanja

Na osnovu zakonske regulative vidljivo je da postoje entitetske razlike kod samog pristupa osnivanja službi zaštite i spašavanja. U skladu sa članom 123. Stav 3. Zakona o zaštiti i spašavanju, Vlada Federacije BiH, na prijedlog Federalne uprave civilne zaštite, određuje pravna lica i udruženja od kojih će se organizirati službe zaštite i spašavanja. Ove službe moraju imati neka svoja sredstva i opremu, tj. ako ne posjeduju vlastita osnovna sredstva ne mogu ni ući u partnerski odnos sa upravom. Kada se izabere određena služba, onda Federalna uprava civilne zaštite zajedno sa službom provjerava šta određena služba posjeduje, tj. koja namjenska oprema i sredstva joj je još neophodno nabaviti. Naravno, sve se to vrši putem ugovora. Služba kada dobije opremu ili druga sredstva od Federalne uprave civilne zaštite, ona može ista koristiti za svoje potrebe, ali ih je dužna adekvatno održavati i obnavljati. Trenutno, iako su potrebe mnogo veće, prema Uredbi Vlade Federacije BiH osnovano je osam službi, a u planu je da se osnuje i Služba za spasavanje na vodi i pod vodom. Isto tako, treba istaći da je formirana Služba za medicinsku pomoć sa sjedištima u Sarajevu, Mostaru i Tuzli i broji oko 220 ljudi. Ona u roku od 24 sata može staviti na raspolaganje svoje kapacitete, tj. formirati poljske bolnice sa svim sadržajima, koje na raspolaganju imaju 78 doktora i ostalih pomoćnika. Kada sagledamo i druge službe, možemo reći da Federalna uprava civilne zaštite ima na raspolaganju oko 400 stručnih lica, na koje može računati u slučaju prirodne nepogode. Treba istaći da, pored ovih službi za spašavanje koje osniva Federacija BiH, vlade kantona, odnosno općinski načelnici, određuju pravna lica i udruženja građana u kojima će se organizirati službe zaštite i spašavanja, a koje će djelovati na tom području. Prema riječima direktora Federalne uprave civilne zaštite, Alije Tihica, po ovom pitanju najbolja je situacija u Zeničko-dobojskom kantonu, premda i to treba

uzeti sa rezervom. Iz gore navedenog vidimo da Federacija BiH ima osnovane službe zaštite i spašavanja na tri nivoa (općinskom, kantonalnom i federalnom). Republika Srpska ima službe zaštite i spašavanja na općinskom/gradskom nivou. Grad/općina je odgovorna za formiranje i spremnost ovih službi. Najčešće organizirane službe u općinskim službama civilne zaštite su: komunalne službe, služba za RHB zaštitu, gorske službe spašavanja, službe za aktivnosti na vodi i pod vodom, hidrometeorološke, seizmološke, zdravstvene, vatrogasne, crveni krst/križ itd. Tokom istraživanja, ni kod jednog nivoa organizacije nismo uspjeli naći (općina, kanton, entiteti) u potpunosti opremljenu Službu za zaštitu i spašavanje iz ruševina. Ovo zvuči zabrinjavajuće ako se uzme u obzir da entitetske procjene ugroženosti, upravo u poplavama, potresima, požarima, predstavljaju najveće prijetnje. U slučaju da se desi neki potres ili plavni val na nekom području, izvođenje aktivnosti spašavanja iz ruševina bi ovisila od samih građana ili pak od strane pomoći i pored bezbroj domaćih službi zaštite i spašavanja(Ćurak, N.2002:84).

U periodu od 2016. do 2019. godine, Federalna uprava civilne zaštite je za potrebe rada službi zaštite i spašavanja i jedinica civilne zaštite izvršila nabavku:

- dva kvalitetna hemijska detektora za ispitivanje radioaktivnosti;
- više inspektor detektora;
- dvije pokretne palionice za neškodljivo uklanjanje uginulih i oboljelih životinja i otpada animalnog porijekla kapaciteta 45 i 200 kg/h; i
- dvije pokretne laboratorije za neškodljivu dekontaminaciju i detoksikaciju prostora.

Također, u toku je nabavka opreme za potrebe Federalne uprave civilne zaštite u vrijednosti preko 3 miliona konvertibilnih maraka. Izdvojićemo neku od opreme koja se nabavlja: dva psa za pronalaženje zatrpanih u ruševinama, dva psa za pronalaženje zatrpanih u lavinama, dva vozila za prevoz opreme i pripadnika službi i jedinica, šest sanitetskih vozila, šest terenskih vozila i druga oprema. Na kraju možemo reći da dosadašnji sistem civilne zaštite, ali i sam njegov razvoj, ukazuje da civilne zaštite nisu u mogućnosti razvijati masovno jedinice civilne zaštite različitih struktura, iako imaju velika finansijska sredstva na računima koja nisu iskorištena. Zakonodavcu se bilo lakše opredijeliti da, za potrebe sistema zaštite i spašavanja,

uključi sve resurse i snage u organima uprave, privrednim društvima i pravnim licima. Ovakvim pristupom trebala se ostvariti dvostruka korist. Sa jedne strane, organizacijom službi civilne zaštite uštedjelo bi se na finansijama i civilne zaštite bi imale manju odgovornost za opremu i osposobljenost. Međutim, to bi bilo prihvatljivo da se osnivanju službi civilne zaštite pristupilo ozbiljno i odgovorno. Koliko su sadašnje službe civilne zaštite opremljene i osposobljene za izvođenje svojih zadataka, govori nam događaj koji se zbio na planini Zelengora. Pored Republičke uprave civilne zaštite, Federalne uprave civilne zaštite, Civilne zaštite Brčko Distrikta, njihovih gorskih službi, životi ljudi zatočenih u lavini planine Zelengore zavisili su isključivo od strane pomoći. Naravno, u ovom slučaju se radilo o pomoći EUFOR-a koji se uključio u spašavanje u veoma kratkom roku. Treba istaći da su nakon poziva sa Zelengore alarmirane sve službe spašavanja u BiH, ali helikopter Oružanih snaga BIH nije mogao poletjeti, jer nije opremljen uređajima za noćne letove. Možemo reći da nije bilo pomoći EUFOR-a, unesrećeni bi noć proveli u opasnom okruženju i niskoj temperaturi, te bi bili izloženi životnoj opasnosti (Cikotić, S. 2010:104).

Očito je da su u ovom slučaju zakazale službe civilne zaštite, iako su nas tokom provođenja istraživanja predstavnici entitetskih službi uvjeravali da imaju dobro organizovane službe koje mogu djelovati u svakom trenutku i na svakom dijelu teritorije. Nakon ovog primjera, upitno je da li je zakonodavac dobio od službi ono što je očekivao. Odnosno, zamisao zakonodavca je dobra ali implementacija na terenu nije onakava kakva bi trebala biti. Naravno, mi imamo neke službe koje su spremne i koje mogu djelovati ali većina bi se vjerovatno ponašala slično u slučajevima prirodnih ili drugih nesreća. Stoga se postavlja opravdano pitanje: Da li se, ionako ograničena, budžetska sredstva adekvatno troše s obzirom da se pored naših struktura zaduženih za zaštitu i spašavanje moramo oslanjati na pomoć drugih snaga.

2.9 Jedinice civilne zaštite

U skladu sa zakonima entiteta i zakonskom legislativom Brčko Distrikta koja se odnosi na zaštitu i spašavanje stanovništva i materijalnih dobara, jedinice civilne zaštite osnivaju se, opremaju i osposobljavaju kao operativne snage civilne zaštite. Njihova uloga ogleda se u neposrednom angažovanju na izvršavanju zadataka zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih

i drugih nesreća, te otklanjanju posljedica nastalih djelovanjem tih nesreća. Ove jedinice osnivaju se kao jedinice za opće i specijalizirane namjene, a na osnovu Procjene ugroženosti. Procjenu ugroženosti izrađuje Federalna uprava civilne zaštite za područje Federacije BiH, Republička uprava za područje Republike Srpske, kao i kantoni i općine za svoja područja. Treba istaći da se ove procjene vrše u suradnji sa drugim relevantnim ministarstvima, a po potrebi se mogu konsultovati i međunarodni stručnjaci. Sadašnja Procjena ugroženosti Federacije BiH²³ i Procjena ugroženosti Republike Srpske od prirodnih i drugih nesreća, rađena je od strane domaćih stručnjaka uz pomoć međunarodnih stručnjaka. Kada je u pitanju procjena ugroženosti, treba istaknuti da je formiran tim na državnom nivou koji treba da napravi sveobuhvatnu procjenu ugroženosti za BiH od prirodnih i drugih nesreća. Ovaj tim sastoji se od stručnjaka iz državnih institucija i organizacija, entitetskih uprava civilne zaštite i Brčko Distrikta, naučnih institucija, preduzeća i drugih javnih ustanova, a koordinaciju vodi Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine (Cikotić, S. 2010:166).

Jedinice za opće i specijalizirane namjene civilne zaštite, mogu se osnivati kao timovi, odjeljenja i vodovi na svim nivoima u Federaciji BiH. U skladu sa Uredbom o organizovanju federalnih specijaliziranih jedinica civilne zaštite, tokom 2009. godine, formirano je pet federalnih specijaliziranih jedinica, od čega su dvije u potpunosti u okviru Uprave (jedinica za deminiranje koje su dodatno obučene, opremljene i osposobljene za zaštitu od požara, snježnih lavina i jedinica za spašavanje na vodi i pod vodom formirana u okviru Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova). Peta jedinica je kombinacija Federalne uprave i Federalnog MUP-a, odnosno zajednička jedinica za spašavanje iz ruševina. U okviru ovih jedinica Federalna uprava civilne zaštite raspolaže sa 210 ljudi koji u svakom trenutku mogu biti operativni. Kada su u pitanju jedinice civilne zaštite u kantonima i općinama Federacije BiH, treba istaći da jedinice za opće i specijalizirane namjene, još uvijek nisu osnovane po važećem Zakonu o zaštiti i spašavanju. Za sada, u jednom broju općina ove jedinice su osnovane i egzistiraju kao jedinice koje su osnovane u skladu s propisom (okvirna i lična formacija) kojeg je donijelo bivše Ministarstvo odbrane RBiH, tj. dok je civilna zaštita bila u nadležnosti tog ministarstva. Za ovakvo poražavajuće stanje organiziranosti i popunjenosti općinskih i kantonalnih jedinica civilne zaštite, predstavnici općinskih i kantonalnih civilnih zaštita optužuju Federalnu upravu civilne zaštite: „Sadašnji zakon nije predvidio popunu tih jedinica. Mi ne znamo kako te jedinice trebaju da izgledaju i na kom principu da se osnuju (odjeljenje, vod, četa). Iz Federalne uprave su nam

rekli da to nije još do kraja riješeno i da će oni napraviti podzakonski akt koji će to regulisati. Međutim, mi taj akt čekamo već duže od dvije godine. Eto zbog čega mi na području svoje općine nemamo niti jedne jedinice i ne bi mogli reagovati u situacijama ako bih do njih došlo. Na papiru postoje sve jedinice, koje su naslijeđene još od Ministarstva odbrane 1996. godine, ali ih mi ne možemo koristiti jer sadašnji Zakon to nije predvidio⁷. Pored ovih zakonskih problema, općinski i kantonalni nivoi civilne zaštite se susreću i sa problemima materijalno-tehničkih sredstava i opreme, po vrsti i količinama, koja je neophodna za preduzimanje akcija zaštite i spašavanja. U slučaju da se dogodi prirodna i druga nesreća, a uzimajući u obzir sredstva i opremu sa kojom raspolažu strukture civilne zaštite (kantonalne i općinske), možemo konstatovati da ih gotovo i nema, jer ne postoji lista opreme za mobilizaciju u slučaju potrebe (Beridan I, Turčalo S, Smajić M, Ćosić S. 2013:22).

Tako općina Stari Grad (Sarajevo) u slučaju neke nesreće za svojih 50.000 stanovnika ima obezbjeđeno 100 lopata i 1000 vreća za pijesak- poplave, koje mogu biti građanima na raspolaganju. Nemaju vreće za spavanje, terenska auta, zaštitne maske i sl. Ništa bolja situacija po pitanju materijalno-tehničkih sredstava nije ni u drugim općinama. Do sada, na području Kantona Sarajevo, odnosno svih 9 općina, nisu rađene procjene materijalno-tehničkih sredstava, što ukazuje na činjenicu o potrebi izrade ovakve analize i formiranja baze podataka sa svim relevantnim pokazateljima, na osnovu kojih bi se mogla dati procjena neophodnih materijalno-tehničkih sredstava i opreme za preduzimanje odgovarajućih mjera zaštite i spašavanja. Organizaciju civilne zaštite Federacije BiH tišti i banalni problem koju se ogleda u izgledu i kvaliteti uniforme pripadnika civilne zaštite. Za razliku od Federacije BiH, gdje imamo formirane jedinice na tri nivoa, u Republici Srpskoj jedinice civilne zaštite su formirane na općinskom/gradskom nivou, dok je Republička uprava formirala samo jedinicu za uništavanje NUS-a i mina. Ova jedinica je dobro organizirana i relativno dobro opremljena, a ljudstvo je u potpunosti obučeno i osposobljeno za izvršavanje zadataka. Jedinicu čini 80 pripadnika podijeljenih u 4 specijalizovana A tima za uništavanje NUS-a i mina i 6 B timova za deminiranje. Rukovođenje snagama jedinica civilne zaštite realizira se kroz funkciju gradonačelnik- načelnik grada/općine. Iako se u zadnje dvije godine puno radilo na

⁷ Intervju: Zejnil Vukas, rukovodilac Civilne zaštite općine Stari Grad

organizovanju i osposobljavanju jedinica civilne zaštite u Republici Srpskoj, možemo reći da i pored uloženog truda, nivo organizovanosti i pripremljenosti jedinica civilne zaštite ne odgovara stvarnim potrebama. Ovakvu konstataciju potkrijepljujemo primjerom organiziranosti jedinica civilne zaštite za spašavanje iz ruševina. Civilna zaštita Republike Srpske ima 40 jedinica formiranih za ove namjene. One su sastavljene od odjeljenja i četa, te broje ukupno 1.164 pripadnika. Međutim, kako kod ovih jedinica, tako i kod drugih, javljaju se uobičajne slabosti. Prije svega to su: loša opremljenost, pripadnici nisu završili predviđenu obuku i sr. Ovakav nivo organiziranosti jedinica civilne zaštite ne garantira uspješno angažiranje ovih jedinica u zaštiti i spašavanju iz ruševina. Civilna zaštita Brčko Distrikta ima svoje specijalizovane jedinice u okviru policije Brčko Distrikta. Ove jedinice se angažiraju kada snage i sredstva civilne zaštite nisu dovoljne za efikasnu zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. Njihovu upotrebu naređuje šef Policije Brčko Distrikta na zahtjev gradonačelnika Distrikta, a komandu nad jedinicama ima njihov nadležni starješina, u skladu sa naredbama Štaba civilne zaštite Brčko Distrikta.

Treba istaći da, za razliku od entiteta u kojima su jedinice civilne zaštite stalne, učešće specijalizovanih jedinica civilne zaštite u sastavu Policije Brčko Distrikta je privremenog karaktera i traje do vremena kada se procijeni da aktivnosti na zaštiti i spašavanju mogu uspješno sprovesti nosioci civilne zaštite vlastitim snagama i sredstvima.

Možemo reći da su ove jedinice, u stvari, posudbene jedinice civilne zaštite od strane policije. Specijalizovane jedinice Brčko Distrikta čine:

- Jedinice zaštite od požara (PVJ)- 37 pripadnika
- Tim za akcidentne situacije – 5 pripadnika
- Deminerski tim i EOD tim – 14 pripadnika
- Jedinice PMP – 15 pripadnika
- Jedinice za spašavanje iz ruševina – 20 pripadnika

Što se tiče opreme i obučenosti, možemo reći da su ove jedinice u potpunosti spremne za djelovanje iz svoje oblasti po potrebama civilne zaštite. Tako Jedinica za zaštitu od požara (PVJ)

sa svojih 37 pripadnika na raspolaganju ima 12 vozila od kojih su 4 nova, raspolaže sa opremom za izvlačenje povrijeđenih kod saobraćajnih udesa, kao i pneumatskim jastucima za podizanje tereta. Na nivou Bosne i Hercegovine, nema operativnih jedinica civilne zaštite, ali postoji mogućnost formiranja jedinice za međunarodnu pomoć koja se popunjava jedinicama entiteta i Brčko Distrikta. Jedine operativne snage na nivou države su Oružane snage BiH. Kada su u pitanju jedinice civilne zaštite u okviru postojećih struktura, možemo reći da su one organizirane na odgovarajući način jedino u Republici Srpskoj, ali ne u potpunosti. U Federaciji BiH, jedinice civilne zaštite su dobro organizirane na federalnom nivou, dok na nižim nivoima ta organizacija nije u skladu sa propisom. Zbog svoje specifične strukture Brčko Distrikt je izgradio dobre opremljene jedinice civilne zaštite u sastavu policije, ali upitno je da li ove jedinice mogu odgovoriti svim zahtjevima koje nalaže realno događanje u praksi. Slobodno možemo reći da je posebno nezadovoljavajući nivo organiziranosti i osposobljenosti jedinica civilne zaštite na općinskom nivou u cijeloj Bosni i Hercegovini i na kantonalnom nivou u Federaciji BiH. Ako ovakvu situaciju poredimo za stanjem jedinica civilne zaštite zemalja Evropske unije, onda ćemo dobiti jako lošu sliku jedinica civilne zaštite u Bosni i Hercegovini (Beridan I, Turčalo S, Smajčić M, Ćosić S. 2013:34).

U Francuskoj, na primjer, aktivnosti koje se odnose na javnu sigurnost svakodnevno su vođene od strane 238.000 profesionalnih vatrogasaca i volontera (uključujući 8.400 ljudi iz pariške vatrogasne brigade BSPP). Vatrogasna brigada je sve aktivnija i u polju medicine i saniteta, a trenutno zapošljava 5.000 doktora, farmaceuta i veterinaru hirurga. Pored vatrogasne brigade, snage za civilnu zaštitu u Francuskoj uključuju i jedinice za vodstvo i intervenciju, jedinice za uklanjanje mina, avio snage i druge. Osim toga postoje još i 4 jedinice za instrukcije i intervencije za javnu sigurnost koje imaju 1.688 vojnika, i mogu biti poslani zračnim putem u bilo koji dio svijeta u slučaju nekih prirodnih katastrofa. Snage za deminiranje sačinjene su od 138 osoba u 19 centara raspoređenih na cijeloj teritoriji države. Vazdušni resursi uključuju 35 helikoptera. koji su raspoređeni unutar 20 baza širom zemlje a koji služe za hitne medicinske i razne druge spasilačke operacije, kao i 28 vodenih bombaša lociranih koji služe za gašenje šumskih požara. Četiri operativne uspostave su odgovorne za podršku direkciji za javnu sigurnost. Nacionalni institut za studije javne sigurnosti (INESC), uključuju Visokog vatrogasnog oficira za nacionalnu Schoooperartil, a osnovan je u Nainville-Les-Roches. Međutim, postoje slučajevi kada države nemaju organizovane posebne jedinice za civilnu zaštitu.

Tako, za razliku od drugih zemalja, Austrija nema posebne jedinice za civilnu zaštitu, zbog toga što su volonterske organizacije veoma motivirane, jako dobro istrenirane, dobro opremljene i pružaju značajnu pomoć vlastima. U postojećim organizacijama za pomoć, kao što su odredi za vatrogastvo, Austrijski crveni križ, ambulanta služba i Služba za pomoć u planinama, dostupno je oko 300.000 dobro obučanih muškaraca i žena (većinom volontera) za izvođenje zadatka civilne zaštite. Naravno, efikasna civilna zaštita bila bi nemoguća bez pomoći jedinica za sprovođenje zakona i Federalne vojske koja ima glavnu ulogu u civilnoj zaštiti. Pored jedinica civilne zaštite, treba istaći da građani, također na osnovu pojedinih odredbi zakona, imaju precizno definisana prava i obaveze u zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća. Nažalost, ona se ne poštuju i ostvaruju na adekvatan način što je posljedica više faktora objektivne i subjektivne prirode. Tako u Italiji, u mirnodobskom vremenu u civilnu zaštitu uključeno je oko 1.600 ljudi, što je otprilike oko 0.0041 % ukupne populacije. U slučajevima neke velike nepogode ovaj broj se može povećati do 3.85% ukupne populacije, što je više od 1.5 miliona ljudi. U Bosni i Hercegovini situacija je drugačija i nailazimo na niz problema. Kao prvi problem iznosimo to što nijedan nivo organizacije civilne zaštite ne vodi evidenciju građana koji su pripadnici civilne zaštite. Ova praksa prestala je još 2006. godine gašenjem entitetskih ministarstava odbrane. Tako danas općinske službe imaju stare spiskove pripadnika civilne zaštite koji nisu više relevantni. O građanima koji podliježu obavezi civilne zaštite i Federacija BiH je dužna voditi evidenciju. Na primjeru općine Stari Grad vidjeli smo da ova evidencija nije ni do danas zaživjela, iako član 148. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća precizira da sadržaj i način vođenja evidencije, kriterij za osobe koje se vode u evidenciji i kriterij za raspoređivanje obveznika civilne zaštite, utvrđuje direktor Federalne uprave. Direktor Federalne uprave civilne zaštite, nam je rekao da su bezbroj puta do sada pokušavali da riješe pitanje vođenja evidencije građana, ali nisu uspjeli jer nemaju relevantnu bazu podataka koju bi mogli koristiti. Drugi problem koji je prisutan kod građana jeste činjenica da nisu upoznati sa obavezama prema civilnoj zaštiti. Isto tako, obučavanje i osposobljavanje građana za preduzimanje mjera zaštite i spašavanja do sada se vrlo slabo ili nikako nije provodilo. Entitetske uprave civilne zaštite za ovakvo stanje krive pasivnost građana koji nisu zainteresovani za edukaciju (Tatalović, S. 2006:87).

2.10 Operativno-komunikacijski centri

U cilju ranog otkrivanja i upozoravanja na opasnosti, zakonodavac je predvidio da sistem ranog otkrivanja, praćenja i obavještanja o opasnostima od prirodnih i drugih nesreća vrše entiteti i Brčko Distrikt kao samostalne cjeline putem svojih komunikacijskih centara. Sve do 2006. godine poslovi osmatranja i obavještanja vršeni su u okviru entitetskih ministarstava odbrane. Ukidanjem entitetskih ministarstava odbrane, ukinuti su entitetski sistemi osmatranja i obavještanja, a uspostavljeni su operativni centri civilne zaštite. U Republici Srpskoj i Brčko Distriktu u funkciji su dva odvojena operativna centra (Centri osmatranja i obavještanja) koji sa operativnim centrima Federacije BiH saraduju na osnovama Sporazuma o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite. Struktura operativno-komunikacijskih centara je različita. U Republici Srpskoj i Federaciji BiH postoje tri strategijska nivoa organizacije centara. Tako, kao prvi nivo postoji operativni centar na entitetskom nivou (Operativni centar Federalne uprave civilne zaštite i Centar osmatranja i obavještanja Republičke uprave civilne zaštite).

rugi nivo čine operativni centri kantona i regija (10 kantona u Federaciji BiH i 5 regija u Republici Srpskoj) i posljednji, treći nivo, čine operativni centri civilne zaštite u općinama na području Federacije BiH, kao i odjeljenja osmatranja i obavještanja u općinama Republike Srpske. Za razliku od entiteta gdje je organizacija centara na tri nivoa, Brčko Distrikt ima ovu organizaciju na dva nivoa (Tatalović, S. 2006:89). To su centar osmatranja i obavještanja Brčko Distrikta i odjeljenja koji treba da rade 24 sata. Njihov zadatak je preventivni u cilju izbjegavanja ili spriječavanja štetnih posljedica nadolazeće opasnosti. U ovom slučaju radi se o klasičnoj prostoriji sa dežurstvom i telefonskim brojem koji je dostupan 24 sata za građane. Centri prikupljaju informacije, odnosno primaju ih u pisanom obliku putem tehničkih sredstava (fax, modem, e-mail, telefon i radio uređaj) i lično. Informacije koje centar primi putem telefona ili radio uređaja, evidentiraju se kao službene zabilješke. Također, odjeljenja vrše obradu podataka i distribuciju istih nadležnim organima vlasti i pravnim licima, dok centar uspostavlja saradnju sa drugim organima i organizacijama od značaja za zaštitu i spašavanje. Treba istaći i veoma bitan zadatak da odjeljenja putem operativnih centara vrše upozoravanje i uzbuđivanje građana i prenose naređenja nadležnog štaba civilne zaštite, kao i druge poslove iz svog djelokruga. U vršenju svojih poslova operativni centri nižih nivoa postupaju po zahtjevima višeg

nivoa. Entitetski i kantonalni centri funkcioniraju i u miru i ratu neprekidno 24 sata svaki dan, a centri u općini u miru rade prema potrebi, najmanje 8 sati svaki radni dan. U slučaju prirodnih i drugih nesreća, mobiliziraju se pripadnici općinske civilne zaštite do punog sastava od 5 pripadnika koji rade 24 sata, svaki dan do dana prestanka stanja proglašene prirodne i druge nesreće. Centri pri obavljanju svojih zadataka koriste veze javnih telekomunikacijskih pravnih lica, radija i televizije, elektroprivrede, željeznice, kantonalnih tijela uprave i drugih imaoća veza. Isto tako, za potrebe rada, centri organizuju i održavaju vlastite veze, koje u uslovima prirodnih i drugih nesreća koriste štabovi civilne zaštite. Trenutno stanje opremljenosti operativno-komunikacijskih centara je takvo da jedva obezbjeđuje funkcionalnost. Centri nemaju savremena tehnička sredstva i opremu, a većina koristi dotrajalu opremu koju su naslijedili od ministarstva odbrane. Isto tako, određen broj centara nema adekvatnog prostora, već svoje poslove obavlja u sklopu redovnih aktivnosti u prostorijama službe/uprave civilne zaštite. U dosta slučajeva, zbog nedostatka osoblja nije se moguće obezbjediti radno vrijeme od 24 sata. U svim kantonima su osnovani operativni centri civilne zaštite putem kojih se vrši prikupljanje podataka o pojavama i opasnostima od prirodnih i drugih nesreća. Za poslove kantonalnih operativnih centara uposlano je 39 radnika.

Red. Broj	KANTON	BROJ UPOSLENIKA U OPERATIVNOM CENTRU	RADNO VRIJEME
1.	UNSKO-SANSKI	4	00-24 h
2.	POSAVSKI	4	07-21 h
3.	TUZLANSKI	4	06-22 h
4.	ZENIČKO-DOBOJSKI	3	07-21 h
5.	BOSANSKO-PODRINJSKI	3	08-20 h
6.	SREDNJEBOŠANSKI	4	00-24 h
7.	HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI	4	00-24 h
8.	ZAPADNOHERCEGOVAČKI	4	00-24 h
9.	SARAJEVO	5	00-24 h
10.	KANTON 10 – LIVNO	4	00-24 h
	UKUPNO	39	

Tabela 2: Prikaz broja uposlenih u kantonalnim operativnim centrima CZ i njihovo radno vrijeme

Kao što se vidi u Tabeli 2, četiri kantonalna operativna centra (Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski i Bosansko-podrinjski), nisu svoje radno vrijeme uskladili u skladu sa Pravilnikom koji nalaže da operativni centri treba da rade 24 sata. U Kantonu Sarajevo operativni centar civilne zaštite radi 24 sata. Od osam općinskih operativnih centara samo operativni centar općine Ilidža radi u skladu sa Pravilnikom, odnosno 24 sata, a drugi centri po osam sati. Treba naglasiti da općina Trnovo nije još ni formirala svoj operativni centar. Pored ovih problema, koji su zakonskim i podzakonskim aktima definisani kako treba da se riješe, postoje i određeni problemi koji nisu pravno uređeni, a sa kojima se susreću kantonalne uprave.

Federalni operativni centar je u funkciji 24 sata, a građani na cijelom području Federacije besplatnim pozivom na 121 mogu dojaviti sve potencijalne prijetnje ili već nastale štete. Isto tako Centar za osmatranje i obavješavanje Republike Srpske ima operativni kratki broj 121 koji je dostupan na cijelom području Republike Srpske, a pozivi su besplatni i sa mobilne i fiksne telefonije.

Ovako uspostavljen sistem sve do 2008. godine nije predviđao operativno-komunikacijski centar na državnom nivou. Treba podsjetiti da je Vijeće Evropske unije još 29. jula 1991. godine, donijelo Odluku o uvođenju jedinstvenog evropskog broja za hitne situacije 112 i za to postavilo rok do 31. decembra 1992. godine da sve članice uvedu i koriste ovaj broj (Najetović Dž. 2006:48). U skladu sa nastojanjima da BiH postane punopravna članica EU, te u skladu sa Odlukom o uvođenju jedinstvenog evropskog broja za hitne situacije, Vijeće ministara BiH je 2008. godine u okviru Ministarstva sigurnosti formiralo Centar 112. Sa ovim centrom se funkcionalno uvezuju operativni centri drugih institucija i organa BiH, kao i centri entiteta i Brčko Distrikta. Ovaj korak podrazumijevao je funkcionalno umrežavanje operativnih centara i centara osmatranja i obavješavanja koji će omogućiti potpuno novi kvalitet djelovanja sistema upravljanja rizicima. Međutim, pored činjenice da je urađeno dosta posla u oblasti pravne regulative, nabavci opreme i tehničke dokumentacije, treba istaći da centar 112 još uvijek nije funkcionalno uvezan sa operativnim centrima entiteta i Brčko Distrikta. Direktori entitetskih uprava kao osnovni problem neuvezivanja sa operativnim centrom 112 vide u problemu informacija koje bi oni trebali dostavljati. Njihov stav je da treba napraviti standarde i procedure

za dostavljanje podataka, jer sadašnja rješenja nisu efikasna i centar 112 bi bio zagušen prilivom svih informacija. „Ako postoje entitetski centri, većinu poslova treba završavati na lokalnom i entitetskom nivou. Informacije vezane za prirodne nesreće koje imaju prekogranični efekat, kao i sve druge prijetnje (bolesti, poplave i dr.) treba dostavljati centru 112, a on dalje prema međunarodnim centrima.“ „Centar 112 ne bi se trebao opterećivati sa informacijama o zapaljenom kontejneru negdje u nekoj općini. On treba da prikuplja informacije koje su od većeg društvenog i sigurnosnog značaja.“ Ono što je pozitivno, a što smo utvrdili tokom istraživanja, jeste da nema primjedbi na tehnološka i zakonska rješenja uvezivanja entitetskih centara civilne zaštite i Brčko Distrikta sa centrom 112. Osnovne primjedbe su izražene u nedefinisanju koje i kakve informacije trebaju entitetski centri dostavljati centru 112.

Međutim, ohrabruje činjenica da, u spremnosti entitetskih uprava civilne zaštite i civilne zaštite Brčko Distrikta, ovaj problem riješe u što kraćem roku kako bi centar 112 bio potpuno operativan.

3. DEFINICIJA I POJAM TERORIZMA

Ako sveobuhvatna definicija terorizma ne postoji, djelimične definicije koje osvjetljavaju samo pojedine oblike terorizma postoje. Moguće je recimo, definisati pojam u okviru komunikacijske teorije simbola (Symbolic Communication Theory – na pr. Douling). Karber smatra da „kao simboličan akt, terorizam može biti analiziran kao i drugi načini komunikacije, analizom njegova četiri sastavna dijela: transmiter (terorista), nezavisni primalac (meta), poruka (bomba, zasjeda) i povratna sprega (reakcija određenog kruga slušalaca)”. Postoje i oni koji definišu terorizam kao pozorište kome cilj ne predstavljaju stvarne (faktičke) žrtve, već oni, zapravo, ciljaju na reakciju gledalaca (Dženkins, Vajman, Vajman & Vin, 2002:98). Potencijal interneta u službi širenja političkih ideja je izuzetno veliki. Utopistička vizija „virtuelne države” u kojoj stanovnici održavaju danonoćne diskusije o svim temama i glasaju na različitim „referendumima”, a sve uz pomoć mreže, razmatrana je od velikog broja istraživača. Oni vjeruju da se moderna tehnologija može primeniti kako bi se stvorila idealna demokratska država nalik na grčke polise. Većina ljudi misli da se terorizam može lako prepoznati, spremni su i olako manipulirati njime u običnom razgovoru, javnom skupu, pa i prilikom ozbiljnih političkih ili diplomatskih razgovora. Nijedna od poznatih definicija terorizma, kao pojma, fenomena, oblika nasilja, brutalnog zla ili metode borbe nije dovoljno prihvatljiva ili dovoljno jasna kao univerzalna i opšte priznata za sve države, vlade i stanovnike naše planete. Budući da ne postoji jedinstven i opšte prihvaćeni pojam terorizma, iako je riječ o pojavi današnjeg poretka, u pravnoj, sociološkoj, filozofskoj, politikološkoj i drugoj literaturi postoje različita određenja tog pojma. U međunarodnim naučnim i stručnim krugovima na ovaj problem savremene civilizacije se različito gleda. Motivi, takvog različitog odnosa prema terorizmu, najviše leže u činjenici da je on prevashodno politički usmjeren, te se i stav prema njemu prvenstveno kanališe političkim interesima. U onim državama, na koje terorizam ispoljava jači uticaj i stručni i naučni dio države intenzivnije se bavi tim problemom ugrožavanja bezbjednosti. Osnovne odlike većine definicija terorizma su sačinjene od postulata da je on politički motivisana upotreba nasilja, koja izazivanjem i širenjem straha treba da obezbjedi realizaciju primarnog cilja nosioca terorističke delatnosti. Definicije terorizma se mogu svrstati u: administrativne definicije i akademske definicije.

Administrativne definicije donose administracije ili njihovi dijelovi, odnosno one su proizvod državnih ili međudržavnih institucija. Osnovna manjkavost tih definicija je što one treba da pokriju i obuhvate djelatnost tih institucija u odnosu na terorizam, sračunat na političke interese onih koji donose te definicije. Najčešće definicija terorizma u tom slučaju pokriva široko delovanje, odnosno previše su opšte i često su napravljene za određenu situaciju, kao i što pre naglašavaju kriminal, a politički karakter terorizma je potcenjen (Simeunović D. 2005:66). Prema zvaničnoj definiciji iz zakona u SAD teroristički akt označava aktivnost koja uključuje akt opasan po ljudski život, koji krši krivične zakone SAD ili bilo koje od saveznih država, ili koji bi bio krivično delo ako bi bio počinjen pod jurisdikcijom SAD ili bilo koje savezne države i koji je imao nameru da zastraši ili zlostavlja civilno stanovništvo, utiče na politiku vlade putem zastrašivanja ili prinude ili utiče na ponašanje vlade putem otmica. Priručnik američke vojske za borbu protiv terorizma pojam „terorizam” definiše kao sračunatu upotrebu nasilja i pretnju nasiljem da bi se postigli ciljevi koji su političke, religijske ili ideološke prirode. Ovo se čini putem zastrašivanja, prinude ili širenja straha (Isto). FBI definiše terorizam kao nezakonita upotreba sile ili nasilja prema ljudima ili imovini da bi se zastrašila ili suzbila vlada, civilno stanovništvo ili neki njegov dio, a u svrhu postizanja političkih ili društvenih ciljeva (Isto). Iako se radi o istoj državi ove institucije u okviru iste države imaju potrebu da svaka definiše terorizam prema sopstvenim ciljevima, odnosno prema svojoj odgovornosti i zadacima u okviru SAD. Sa druge strane Krivični zakon Ruske federacije u članu 205 pod terorizmom podrazumeva izvršenje eksplozije i požara ili njihova priprema, stvarajući opasnost od pogibija ljudi, prouzrokovanja znatne štete ili nastajanja drugih društveno štetnih posljedica ako su te djelatnosti obavljene radi narušavanja društvene bezbjednosti, zastrašivanja stanovništva ili uticaja na organe vlasti u procesu donošenja odluka (Skuratov, L. 1996:67). Rezolucija Saveta bezbjednosti OUN 1377 koja je izglasana 2001. godine je u funkciji uključivanja što više zemalja u borbi protiv terorizma, kao direktna posljedica terorističkog akta 11. septembra, i ona kaže „Savjet bezbjednosti, zastupljen na ministarskom nivou zemalja članica, objavljuje da akti međunarodnog terorizma predstavljaju izazov svim državama i ukupnom čovečanstvu ... da akti terorizma svuda ugrožavaju dostojanstvo i sigurnost ljudi, podrivaju društveni i privredni razvoj svih država i u svjetskim razmjerama pokopavaju stabilnost i blagostanje”, kao i to da je Savjet bezbjednosti „najdublje zabrinut zbog zabilježenog porasta terorističkih postupaka u različitim svjetskim religijama, koji su motivisani netolerancijom i ekstremizmom”.

Akademске definicije su objektivnije i nemaju preneglašenih elemenata. Politički karakter terorizma je značajnije predstavljen nego kod administrativnih definicija. Mnogi autori pokušali su da definišu pojavu krakom formom, što neminovno vodi do uopštavanja i generalisanja problema. Definicije terorizma treba vezati i za period kada su napisane, jer svako vreme nosi svoje karakteristike i savremenost definicija terorizma često se vezuje za jednu vrstu terorizma. Terorizam i borba protiv terorizma postali su bitni dijelovi domaćih i međunarodnih politika djelovanja, s medijima snažno na prvim linijama, posebno kada se napadima cilja na civilno stanovništvo. Građani očekuju što potpunije informacije, bez pretjerivanja ili senzacionalizma. Vlasti pozivaju na suzdržanost od prekomjernog izvještavanja, radi očuvanja integriteta operacija koje su u toku i mira među stanovništvom. Optužbe na račun medija, da služe kao megafon terorizma kojim privlače publicitet, stalno se iznose. Uprkos značaju i ponavljanju terorističkih činova, mediji se često bore s time da uspostave jednu čvrstu osnovu izvještavanja. „Često se pitanja postavljaju i problemi rješavaju samo u vanrednim situacijama, što stvara rizik od nekoherentnosti informacije i mogućnosti greške,“ kaže Christophe Ayad, stručnjak za Bliski istok iz časopisa Le Monde. „Svi lutaju uokolo i izvještavaju od slučaja do slučaja.“ „Kvalitet izvještavanja o terorizmu očito zavisi od mnogih faktora (Taylor M. 2003:75). Terorizam je riječ koja mnogo toga podrazumijeva. Da li se odnosi na taktiku ili ideologiju? Da li je zločin ili čin rata? Postoje na desetine definicija riječi „terorizam“, koje često ističu posebne karakteristike ili odražavaju politički ili moralni pristup. „Glavna prepreka kreiranju široko prihvaćene definicije političkog terorizma jeste negativna emocionalna konotacija ovog termina,“ pisao je Ariel Merari, profesor na Međunarodnom institutu za kontraterorizam pri Univezitetu u Tel Avivu. „Terorizam je postao prihvaćen više kao pogrdna riječ, nego kao termin koji opisuje konkretnu vrstu radnje. Ljudi obično koriste ovaj termin kao izraz neodobravanja čitavog niza fenomena koji im se ne dopadaju, bez preciznog definiranja onoga što čini terorističko ponašanje.“ Iako se ovaj termin pojavljuje u mnogim tekstovima i konvencijama, trenutno ne postoji dogovorena definicija unutar Ujedinjenih naroda, uprkos misiji dodijeljenoj, u decembru 1996. godine, Specijalnoj komisiji od strane Parlamentarne skupštine UN-a. Visoka komisija za prijetnje, izazove i promjene osnovana 2003. godine, podnijela je izvještaj na osnovu kojeg je naredne godine osmišljena približna definicija terorizma (Jenkins,1974:90).

Pozivajući se na postojeće tekstove, posebno na Ženevsku konvenciju kojom se osuđuju ratni zločini i zločini protiv čovječnosti i konvencija UN-a protiv terorizma, predloženo je da se riječ ‘terorizam’ koristi za „bilo koju radnju [...] kojoj je namjera da izazove smrt ili nanese ozbiljne tjelesne povrede civilnom ili nevojnom stanovništvu, kada je svrha takvog čina, po prirodi ili kontekstu, da zastraši stanovništvo ili navede državnu vlast ili međunarodnu organizaciju da učini ili ne učini određenu radnju“ (Taylor ,2003:102).Važno je praviti razliku između ‘terorizma’ i ‘otpora’, jer je taj fenomen toliko prisutan u medijima i doveo je do formiranja veoma mnogo stajališta i gledišta. Borba protiv okupacije je od suštinskog značaja, ali, kako ističe francuski politolog, Jacques Tarnero, „Izbor načina borbe i mete čini razliku između otpora i terorizma.“ Drugim riječima, samoubilački napad na civilno stanovništvo u ime borbe protiv okupacije nije čin otpora, nego zločin koji vrši terorist. U ovoj publikaciji, kao i općenito u medijskom izvještavanju, gotovo svaka riječ može biti predmet spora ili rasprave. To se odnosi i na izraz ‘nasilni ekstremizam’, koji se sve češće koristi i za koji „ne postoji općeprihvaćena definicija“, napomenuo je, februara 2016. godine, Ben Emmerson, specijalni izvjestilac UN-a za promociju i zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda tokom borbe protiv terorizma. Isto ovo vrijedi i za izraz ‘gerila’ koji su odabrale naoružane grupe koje države, na udaru njihovih napada, nazivaju teroristima (Taylor M. 2003:175).

3.1 Terorizam kao asimetrični odgovor

U sukobu dvije strane onaj koji je slabiji, a to je unaprijed svjestan, pokušaće da primjeni način suprotstavljanja ili čak preuzimanje inicijative asimetričnim odgovorom. Sukob između dva neravnopravna protivnika, prouzrokuje kod slabijeg primjenu različitih sredstava, prvenstveno onih i onakvih sredstava kojima bi mogao parirati jačem. U današnje vrijeme smo svjedoci ove situacije, jer vođe najekstremnijeg međunarodnog terorizma, koriste se terorizmom kako bi, između ostalog odgovorile na koncept „novog svetskog poretka”, na koncept u kojem po njihovim stavovima nije predviđeno adekvatno mesto za „istinske pravovernike” islamske religije. Poznata je rečenica svojevremeno najtraženijeg teroriste Bin Ladena „Oni (SAD), poseduju krstareće rakete, kojima gađaju naše narode, ali mi imamo ubojitije oružje. Imamo naše svete ratnike koji će koristeći njihova sredstva nanjeti im osvetu”.

Asimetrična sredstva su tokom istorije bila upotrebljavana kako od samih država, tako i od neodrživnih grupa, bez obzira na njihov značaj. Primamljivost asimetrije je i u tome što je kao istinsko oružje odnosilo izvesne uspehe i pobjede, a po kad tad je uspevao da trajno slomije neprijatelja ili izdejstvuje značajne ustupke. Posmatrajući terorističke akcije, samo kao asimetrično suprotstavljanje ili kao asimetrični odgovor, mnogi mješaju terorizam sa gerilom ili oslobodilačkim pokretom. Mnogi teroristi u svojim obraćanju javnosti, pre svega da bi izbjegli osudu međunarodne javnosti i radi opravdavanja svojih terorističkih aktivnosti, sebe nazivaju gerilcima. Nažalost, mnogi podlježu ili namjerno prihvataju njihove proglase o gerilskim aktivnostima, ne uvažavajući realnost. Svrstavanje terorista na dobre i loše ili na moje i tvoje je jedna od najvećih smetnji uspjehu u zajedničkoj međunarodnoj borbi protiv terorizma. Može se smatrati da je najvidljivija razlika između gerilaca i terorista što teroristi ne nose javno naoružanje. Terorizam je privlačan kao sredstvo nasilja manjine, kojima se žele postići što veći efekti, sa nesrazmjerno malim upotrebljenim sredstvima. Efekte je moguće postići i samo jednom sinhronizovanom terorističkom akcijom na centre i simbole moći (primjer 11. septembar), ili sa akcijom u kojoj ima mnogo nedužnih žrtava (pr. u Beslamu-Sjeverna Osetija), ili samo atentatima na simbole vlasti i nosioce vlasti gdje su samo počinjena pojedinačna ubistva (atentati u Francuskoj 1995.) i slično. Nesporno je, a primjer 11. septembra 2001. godine to potvrđuje, da su se sredstva kojim terorističke organizacije raspolažu postepeno uznapredovala, kako raznovrsnijim izvorima finansiranja, što je dovelo do pojave pravih „multinacionalnih” zločinačkih udruženja, tako i zbog protivterorističkih mjera koje se stalno unapređuju dopunjuju. Ipak, ciljevi terorizma ostali su isti. Pol Robert, iz Centra za zaštitu nacionalne infrastrukture FBI, napominje, „iako su ciljevi i sredstva tokom historije evoluirali, osnovni efekti terorizma – strah, panika, nasilje i nered - ostali su praktično isti” (Kurmon, Bartelemi, Ribnikar 2003). Iako asimetrični ratovi imaju svoju prošlost i istorijske tragove, jasno je da nisu nova pojava i očekivati ih je u budućnosti. Očigledno će budućnost nametnuti neumetnu trku u primeni tehnologije koja će podjednako biti dostupna nosiocima oružanih dejstava nacionalnih kontigenata, koliko i terorističkim kolektivitetima koji će sve više dobiti epitet globalnih (Javorović, 1997:98).

3.2. Strateški pristup suzbijanju terorizma

Da bi se organizovali, planirali i izvodili napade, teroristima su potrebni regruti i pristalice, novčana sredstva, naoružanje, mogućnost neometanog kretanja, drugi oblici materijalne podrške (npr. sredstva komunikacije, skloništa) i pristup ranjivim metama. Prema tome, efikasno suprotstavljanje terorističkim aktima zahtijeva sveobuhvatan i strateški pristup, uz oslanjanje na širok spektar politika i mjera. Strateški pristupi suzbijanju terorizma često obuhvataju nekoliko ciljeva, kojima se sagledavaju različite hronološke faze u pojavi terorizma. Ti ciljevi se mogu šire kategorizirati na slijedeći način (Wilkinson P.2002:40)

- Sprječavanje muškaraca i žena da postanu teroristi;
- Pružanje mogućnosti i podrške pojedincima koji su na putu da budu/ili su umiješani u nasilni esktremizam i radikalizaciju koji vode ka terorizmu (NERVT) da odustanu;
- Uskraćivanje podrške, resursa i sredstava potrebnih za organizaciju ili planiranje i izvršavanje napada osobama osumnjičenim za terorizam;
- Priprema za, i zaštita od terorističkih napada, kako bi se smanjila ranjivost potencijalnih meta, a naročito ključne infrastrukture;
- Krivično gonjenje osumnjičenih za terorizam u cilju njihovog lišavanja slobode i privođenja licu pravde; i
- Odgovor na terorističke napade proporcionalnim mjerama, kako bi se ublažio učinak takvih napada i pomoglo žrtvama. Države imaju obavezu da osiguraju zaštitu od terorizma, a ovo od njih traži da stave poseban naglasak na sprječavanje terorizma. To se ogleda u njihovim međunarodno pravnim obavezama i političkim opredjeljenjima. Globalna strategija UN-a za borbu protiv terorizma posebno definiše holistički pristup suzbijanja terorizma, koji sadrži:
 - Mjere za sagledavanje uslova koji pogoduju širenju terorizma;
 - Mjere za sprječavanje i suzbijanje terorizma; i
 - Mjere osiguranja poštivanja ljudskih prava i vladavine prava kao osnove za suzbijanje terorizma

Rezolucija 1373 (2001) Vijeća sigurnosti UN-a nameće zakonsku obavezu svim državama da donesu odgovarajuće zakonske, regulatorne i institucionalne okvire uključujući i:

- Uzdržavanje od pružanja bilo kakvog oblika podrške, aktivne ili pasivne, subjektima ili pojedincima, umiješanim u terorističke akte;
- Sprječavanje i suzbijanje finansiranja terorizma;
- Suzbijanje regrutovanja članova terorističkih grupa;
- Eliminisanje isporuke naoružanja teroristima;
- Sprječavanje kretanja terorista ili terorističkih grupa;
- Uskraćivanje utočišta onima koji finansiraju, planiraju, podržavaju ili čine terorističke akte, ili koji pružaju utočište;
- Osiguranje da svaka osoba koja učestvuje u finansiranju, planiranju, pripremi ili počinjenju terorističkih akata bude privedena licu pravde,
- Uzajamno pružanje međusobne pravne pomoći u najvećoj mogućoj mjeri u vezi sa krivičnim stvarima koja se odnose na terorizam. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1456 (2003) i rezolucije koje su uslijedile obavezuju države da obezbijede da sve mjere poduzete u suzbijanju terorizma budu u skladu sa međunarodnim pravom, a posebno sa međunarodnim pravom ljudskih prava, međunarodnim izbjegličkim pravom i humanitarnim pravom (Harmon, 2002:71).

3.3. Odgovornost, opravdanost i vjera u borbu protiv terorizma

Doći će do podrivanja djelotvornosti, opravdanosti i vjere u mjere koje poduzima država protiv terorizma ako država, putem bilo koje od svojih agencija, koristi svoja ovlaštenja u suprotnosti sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima. Ovo se može dodatno pogoršati nedostatkom, stvarne ili uočene, efikasne odgovornosti, što omogućava nekažnjavanje državnih tijela za nezakonite protivterorističke mjere. Protivterorističke politike i mjere, kao što je slučaj i sa bilo kojom radnjom poduzetom od strane državnih tijela u demokratskoj državi, treba da podrazumijevaju odgovornost. Odgovornost znači da su politike i mjere otvorene za strogu

kontrolu različitih nadzornih institucija. Mehanizmi odgovornosti treba da obuhvate i izvršnu i zakonodavnu vlast, kao i nezavisno, nepristrasno i informirano pravosuđe, a isto tako i građanski nadzor koji vrše nevladine organizacije, mediji i šira javnost. Nedostatak efikasnog nadzora i odgovornosti protivterorističkih politika i mjera: uveliko povećava rizik od toga da mjere u suzbijanju terorizma neće biti samo neefikasne, već i kontraproduktivne, kršenjem ljudskih prava i time doprinijeti NERVT-u, i stvaran ili uočen, smanjuje povjerenje javnosti u mjere za suzbijanje terorizma državnih tijela i spremnost javnosti za pružanje aktivne podrške u suzbijanju terorizma. Obzirom da policija igra centralnu ulogu u suzbijanju terorizma, od ključne je važnosti da policija bude odgovorna za svoje aktivnosti – počevši od pojedinačnog ponašanja policijskih službenika do odluka policijskih komandira, planiranja i provedbe specijalnih operacija i strategije općenito – kako bi se osigurao legitimitet, povjerenje, vjera i podrška javnosti. Svi policijski službenici imaju zakonsku obavezu i trebaju snositi odgovornost za svako kršenje zakona. Efikasni mehanizmi za policijski nadzor i odgovornost idu u korist i policiji i javnosti. Osiguravaju veću objektivnost u postupanju po žalbama protiv postupanja policije i pomažu u podizanju stepena povjerenja javnosti u policiju. Takođe omogućavaju i pojedinačnu zaštitu policijskim službenicima tako što osiguravaju održavanje odgovarajućeg postupka u toku istrage po žalbama koje su zaprimljene protiv njih (Tilly, C. 2004:81).

3.4.Vrste terorizma

3.4.1 Državni terorizam

Odmah na početku ovog podnaslova navešćemo shvatanje Džesike Stern o državnom terorizmu, koje postavlja pitanje: Da li države mogu biti izvršioци terorističkih akcija? Potom i daje odgovor na isto. Džesika Stern navodi sljedeći iskaz: "...mogu li države same, neposredno, biti izvršioци terorističkih napada. Odgovor glasi: da. Države i njihovi lideri mogu biti počinioci terorističkih akata, i to se s vremena na vrijeme i dogodi"¹⁹¹. Kao argument svog iskaza autorka navodi primjer Sadama Huseina koji je teroristički djelovao protiv svojih građana, iračkih Kurda, Staljina koji je nasumice terorisao građane SSSR-a, odnos britanskog Generalštaba tokom Drugog svjetskog rata koji je namjerno napadao civile u Njemačkoj kako bi slomio moral

protivniku, njemačkom narodu. Procjena je bila britanskog Generalštaba da je “moral njemačkog naroda lakše ranjiv nego njemačka industrija”, te je i odlučio da bombarduje centre najvećih njemačkih gradova. Posljedica takve politike bile su civilne žrtve, koje su po procjeni historičara, “... poginulo 300.000, a ranjeno oko 780.000 Nijemaca, većinom civila. Samo u Drezdenu je u proljeće 1945. godine, kad je rat bio već praktično dobijen, jednim bombardovanjem je ubijeno oko 100.000 ljudi”¹⁹². Kao primjer državnog terorisanja navela je bacanje atomskih bombi na Hirošimi i Nagasaki 1945. godine, sa “jasnom namjerom da teroririše Japan sve dok ta zemlja ne kapitulira... General Ketlet Maršal tvrdio je da nije bilo dovoljno ubiti 100.000 Japanaca u jednom naletu bombarderskih eskadrila, sa zapaljivim bombama: “Postojala su samo dva načina da se rat dobije: zalaziti u Japan korak po korak ili, primijeniti šok.

Atomska bomba bila je taj šok ”... Ali, mi smo imali samo dvije atomske bombe, a situacija je zahtijevala šokantnu akciju”. Donijet je zaključak da treba pogoditi civile da bi terorisanje bilo maksimalno”¹⁹³.

Prilikom definisanja terorizma u proteklih nekoliko decenija postavlja se pitanje uloga i svojstva države(a) kada država ili više država, preduzimaju terorističke aktivnosti. Definisanje pojma državni terorizam se veoma često izbjegava ili negira od strane mnogih država, ili međunarodne zajednice. Jedan od rijetkih, autora koje je definisao državni terorizam, bio je dr Dragan Simeunović sa Fakulteta političkih nauka u Beogradu. Po ovom autoru, „pod državnim terorizmom mogu se smatrati po formi i suštini klasični teroristički akti specifični po tome što su javno izvedeni od pripadnika vojnih, policijskih ili plaćeničkih snaga neke zemlje izvan njenih granica, a po odluci njenih vlasti kao specifični vid ostvarenja politike sile u međunarodnim odnosima. Najsvežiji primeri državnog terorizma su izraelsko bombardovanje naselja PLO u Tunisu i američka otmica egipatskog aviona u novembru 1985. U širem smislu pojam državnog terorizma takođe obuhvata i javno ili direktno dirigovani terorizam od strane nekih država, odnosno njihovih institucija“. Prisutna su i shvatanja o terorizmu kao instrumentu „spoljne politike“ ili „tajnom terorizmu“ , u okviru kojih se razlikuju „tajni državni terorizam, koji je u stvari direktno prikriveno učešće državnih agenata (obaveštajnih službi i specijalnih snaga) u terorističkim aktivnostima, a druga vrsta državnog terorizma jeste državno sponzorisan terorizam koji podrazumeva situaciju u kojoj su države ili privatne grupe unajmljene da za račun države izvršavaju terorističke akcije (Jenkins B. 2010:96).

U toj situaciji jedna država je naručilac ali ne i uvek direktni učesnik akcija“ Pitanje uloge i svojstva države – država u ostvarivanju terorizma se postavlja na različite načine. Kada država, države, preduzimaju terorističke aktivnosti (koje podvodimo pod pojam državni ili međudržavni terorizam) na teritoriji ili dijelu teritorije suverene države, onda se takve aktivnosti pretežno ocjenjuju opravdanim, jer su iste u saglasnosti sa državnim interesima ili interesima međunarodne zajednice. Takve aktivnosti su vršene i vrše se u ime države – država i obavezno su u funkciji „legitimnih i legalnih“ interesa države ili interesa međunarodne zajednice¹⁹⁷. To je slučaj i sa aktom državnog terorizma i terorističkom agresijom SAD- NATO pakta „Milosrdni anđeo“ na SRJ od 24.3.1999. do 10.6.1999. godine koja je izvršena kršenjem Povelje OUN, bez odluke SB, čime su prekršeni i osnivački akt NATO-a, ustavi zemalja članica NATO-a, kao i niz međunarodnih konvencija. Tokom izvođenja aktivnosti i akcija državnog terorizma i terorističke agresije, SAD i NATO su ostvarile i saradnju sa terorističkom „OVK“. O terorizmu OVK vidjeti rezolucije SB UN 1160 (1998.), 1199 (1998.) 198 . Subjekti međunarodne zajednice koji se aktivnostima i akcijama državnog i međudržavnog terorizma i terorističke agresije, suprotstavljaju, u osnovi doživljavaju osudu, izolaciju, ucjene. Njihovo suprotstavljanje se ocjenjuje kao neprihvatljivo, neopravdano i nedozvoljeno. Ukoliko se uporedi npr. broj žrtava terorizma čiji su izvršiooci razne terorističke organizacije (po nekim autorima, to su subjekti nedržavnog terorizma) primjer – Al-Kaida, Hezbolah, Tamilski tigrovi i slično, i to na primjeru nekih otmica, napada na željeznice, pozorišta, škole, uočićemo da je broj žrtava terorizma kao rezultat terorističkih akcija od nekoliko desetina do najviše nekoliko stotina žrtava, sa izuzetkom septembra 2001.godine u SAD, gdje je broj žrtava dostigao oko 3000 poginulih. Ali, ako pogledamo rezultate državno terorističke agresije na neke suverene države, primjer je SRJ, na nesumnjiv način uočavamo da je broj žrtava tog tipa terorizma i nenadoknativa materijalna šteta daleko veća nego kad su u pitanju terorističke akcije nedržavnih subjekata. Posljedice državno terorističke agresije su po samu državu žrtvu napada, granične države, region i kontinent(e), katastrofalne kako po ljudskim žrtvama, tako i sa aspekta ekonomske, socijalne, demografske, ekološke i druge katastrofe. Ti gubici, štete nisu trenutni, kraćeg roka, već dugoročno imaju negativne efekte, posljedice po samu državu žrtvu ali i po druge države i stanovništva i njihove resurse. Faktički, ovo je ključna razlika između žrtava terorističkih organizacija, kada su, terorističke organizacije, „tipa državnih ili nedržavnih subjekata“ (Wilkinson P.2002:60).

3.4.2 Nuklearni terorizam

Komisija za konvencionalno naoružanje Ujedinjenih nacija je 1948. godine prva upotrijebila pojam

„oružje za masovno uništenje (weapons of mass destruction – WMD)“ kojim bi se nuklearno razlikovalo od konvencionalnog naoružanja. Prema njihovoj definiciji, oružje za masovno uništenje obuhvata „atomska eksplozivna oružja, naoružanje sa radiološkim materijalom, smrtonosno hemijsko i biološko naoružanje, kao i sva ostala naoružanja koja će se razviti u budućnosti, ali koja će po svojim smrtonosnim posljedicama i rušilačkoj moći imati slične karakteristike kao atomska bomba ili neko od nevedenih naoružanja“. Tokom decembra 2002. godine, savjetnik za nacionalnu bezbjednost predsjednika SAD-a, Kondoliza Rajs na Vrajston predavanju u Njujorku, izjavila je: „U decembru 2002. godine, ozvaničen je dokument pod nazivom ” Nacionalna strategija u borbi protiv širenja oružja za masovno uništavanje” , koja se smatra sastavnim dijelom Strategije nacionalne bezbjednosti SAD od septembra 2002. godine“ (Wilkinson P.2002:68).

OUN su predložile posebne mjere kojim će se spriječiti primjena oružja za masovno uništenje u terorističkim aktima, i to:

- a) preventivne akcije, posebno akcije država;
- b) saradnja OUN-a sa subjektima u međunarodnoj zajednici, i
- c) veći obim i intenzitet međunarodne saradnje i povezanosti²⁰⁰.

O nuklearnim terorističkim akcijama može se pričati sa dva aspekta. S jedne strane, kad su subjekti terorističkih akcija nedržavni subjekti, i s druge, kad se radi o subjektima državnog terorizma. U tom kontekstu su mogući i određeni efekti, rezultati i posljedice, odnosno procjena ostvarivanja prijetnji i upotrebe nuklearnog naoružanja. Prema nezavisnim stručnjacima iz 80-tih godina prošlog vijeka procijenjeno je da Izrael raspolaže sa oko 200 nuklearnih bojnih glava. Bivši američki sekretar za odbranu SAD Robert Gejts branio je nuklearni program Izraela. SAD nisu vršile pritisak na Izrael da objelodani svoje kapacitete, a odbacio je tvrdnje nekih zvaničnika da SAD imaju duple standarde u odnosu prema Izraelu i Iranu.

Subjekti terorističkih organizacija, nuklearno oružje mogu pribaviti na mnoge načine: kupovinom ili dobijanjem radioaktivnog materijala preko države ili država, i to onih koje podržavaju terorizam, krijumčarenjem, i dr. Opšte je poznato da po ugovoru o neširenju nuklearnog naoružanja iz 1970. godine, samo pet zemalja posjeduju nuklearno naoružanje (Kina, Francuska, Rusija, Velika Britanija i SAD), i druge zemlje mogu da proizvode nuklearno oružje (202). Iako su međunarodni odnosi između Indije i Pakistana veoma zategnuti, posebno nakon uspostavljanja tzv. „linije razgraničenja“ duž većeg dijela granice, obje zemlje od 1998. godine, izvode nuklearne probe i lansiraju balističke rakete (visokog dometa). Prema saznanjima Komisije za sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje i terorizam američkog Kongresa u decembru 2008. godine, SAD bi u narednih pet godina trebalo da očekuju teroristički napad nuklearnim ili biološkim oružjem. Prema izvještaju te dvostranačke komisije američkog Kongresa, najverovatniji izvor takvog napada bio bi Pakistan, dok bi mete mogle da budu SAD ili neki drugi dio svijeta. Autori izvještaja ukazuju da napad nije neminovan već da je njihov cilj da se sagleda opasnost, koja je daleko realnija nego što su to do sada sugerisali skeptični spoljnopolitički i odbrambeni analitičari. Oni su u tom smislu upozorili da se bezbjednosni kapaciteti SAD „ne povećavaju, već smanjuju” (Jenkins B. 2010:73). Administraciji Baraka Obame, novog predsjednika SAD, preporučeno je da kao spoljnopolitički prioritet izdvoji Pakistan, „raskršće” puteva terorizma i oružja za masovno uništavanje. Obamina administracija bi, kako se ocjenjuje, trebalo da poboljša sposobnost zemlje za suprotstavljanje takvom napadu i pripremi se za eventualni biološki rat. U nizu preporuka za sprečavanje mogućeg terorističkog napada, u izvještaju se ukazuje i na loše mjere bezbjednosti u laboratorijama u SAD, u kojima se barata nekim od najsmrtonosnijih bioloških materijala na svijetu. Komisija je poručila novoj administraciji da imenuje zvaničnika u Nacionalnom savjetu za bezbednost zaduženog isključivo za koordinaciju američke obaveštajne i spoljne politike u borbi protiv širenja nuklearnog i biološkog oružja.

3.4.3 Hemijski terorizam

Nasuprot nuklearnom terorizmu, hemijski terorizam je u dosadašnjim terorističkim akcijama primjenjivan. Primjer je hemijski teroristički napad, koji se desio 1995. godine kada su članovi japanske sekte „Vrhovna istina“ (Om Šinrikjo) pustili otrovni gas (sarin) na nekoliko različitih lokacija, u Tokiju i Jokohami, kada je umrlo deset, a povrijeđeno oko 5.500 ljudi. Ovim akcijama cilj je bio da se stanovništvo zastraši, izazove strah, prouzrokuju ljudske žrtve, nanese ekonomska šteta, i sl. Prednosti ovog tipa terorizma sastoje se u tome što on u odnosu na konvencionalni ili nuklearni terorizam, je lakši, pokretljiviji, hemijske supstance nisu skupe i ne zahtijevaju se posebni kapaciteti, dostupniji, hemijsko naoružanje je bez boje, mirisa i drugih faktora, a njihovo prisustvo se otkriva tek nakon okončanih akcija (Wilkinson P.2002:55).

3.4.4 Biološki terorizam

Biološki terorizam obuhvata primjenu različitih vrsta biološkog oružja (kao što su različite vrste mikroba, virusa i sl.) u naseljenim ili nenaseljenim područjima. Za razliku od hemijskog, biološko oružje nije jednostavno proizvesti niti je lako dostupno. Biološko oružje zahtijeva posebne laboratorije i korišćenje raznih sredstava, koja pretežno nisu dostupna terorističkim organizacijama. Terorističke organizacije imaju mogućnost da dođu u posjed biološkog naoružanja tako što će ga same proizvesti u svojoj laboratoriji, ili da ga prokrijumčare, kupe od neke druge države. Komisija za sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje i terorizam američkog Kongresa ističe da metropole mogu da očekuju terorističke napade prije biološkim, nego nuklearnim oružjem, i to prije 2013. godine. Sa njihovim ocjenama upoznat je i novi potpredsjednik SAD Džo Bajden, a novoj administraciji Baraka Obame je preporučeno da se „pojača borbena gotovost zbog mogućih terorističkih napada“. Istovremeno je Komisija skrenula pažnju i administraciji i javnosti da „Pakistan predstavlja novu i veoma opasnu prijetnju, jer teroristi u ovoj zemlji najlakše mogu da nabave biološko i nuklearno oružje“ (Wilkinson P.2002:63).

3.4.5 Religiozni terorizam

Ovaj vid terorizma je specifičan vid terorističkih akata, koji se vezuju za pripadnost određenoj religiji i njenim dogmama. Pripadnost određenoj religiji je bitan činilac religioznog samoubilačkog terorizma, i po nekim autorima, veći stepen terorističkih aktivnosti i akcija se ispoljava u uslovima gdje su akteri sukoba pripadnici različite religije. Po drugim autorima, ovaj oblik terorizma se ispoljava, prije svega, u uslovima okupacije, gdje dolazi do sukoba pripadnika date zajednice u očuvanju svog ukupnog identiteta, religioznog i nacionalnog, protiv okupacionih snaga (primjer su sukobi u Iraku). Prema trećoj grupi autora, samoubilački religiozni terorizam se manifestuje unutar pripadnika iste religije. Kao argumentaciju navedenih iskaza, autori često navode sukobe između Palestinaca protiv Izraela, libanskih šiita protiv SAD, Francuske i Izraela, Tamila protiv Šri Lanke, Sika i Kašmira protiv Indije, Kurda protiv Turske, Čečenije protiv Rusije, iračkih pobunjenika protiv SAD, sl. Često navođeni primjeri religiozno samoubilačkog terorizma su bombaški napadi izvedeni protiv SAD, Francuske i Izraela u periodu od 1982. do 1986. godine, ili u Iraku početkom dvadesetprvog vijeka, ili sukobi muslimana sa pripadnicima drugih religija, ili sukoba sa sljedbenicima iste vjere, a kao primjer se uzimaju sukobi između sunita i šiita (Taylor M. 2003:50).

3.5. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.-2020.

Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2015.-2020. godine usvojena na 14. sjednici Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine 08.07.2015. godine (rok važenja je istekao a nije donešena nova strategija). „Strategija je dokument koji predstavlja nastavak pristupa BiH u prevenciji i borbi protiv terorizma saglasan Sigurnosnoj politici BiH (2006), te prethodnim strateškim dokumentima u oblasti borbe protiv terorizma usvojenim 2006. i 2010. godine“ (2015:26). Strategija je usklađena sa drugim relevantnim strateškim dokumentima kao što su Globalna Strategija za borbu protiv terorizma i Strategijom EU za prevenciju i borbu protiv terorizma, te suzbijanje radikaliziranja i regrutovanja za terorizam. Sadržaj strategije je podijeljen u 10 dijelova: Uvod; Načela za izradu strategije; Vizija i misija; Osnovni cilj strategije i četiri podcilja (Prevencija, Zaštita, Istrage i krivični progon, Odgovor i

reakcija na terorističke napade); Strateški program-smjernice za provođenje prioriternih ciljeva; Usklađenost strategije sa ostalim relevantnim nacionalnim strateškim, euro-atlantskim i globalnim dokumentima; Nadzor nad provođenjem strategije; Međunarodni partneri u provođenju strategije; Smjernice za izradu jedinstvenog akcionog plana, akcionih planova entiteta i Brčko Distrikta BiH, i, Popis skraćenica. Osnovni cilj strategije je: „Suzbijati sve oblike ekstremističkog i terorističkog djelovanja poštujući vrijednosti demokratije, vladavine prava i ljudskih prava i sloboda – učiniti Bosnu i Hercegovinu prostorom sigurnim za život i rad svih njenih državljana, kao i drugih koji borave na njenom teritoriju“ (2015:7). Ključni međunarodni partneri za provođenje strategije su Ured visokog predstavnika (OHR), Evropska unija, NATO, OSCE, Vijeće Evrope i Ambasada SAD u Bosni i Hercegovini. Važan dokument uz ovu strategiju je i Akcioni plan za provođenje strategije Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.-2020. „Akcioni plan izrađuje se na nivou Bosne i Hercegovine u cilju provođenja strateških mjera sa težištem na područja prevencije i borbe protiv terorizma, te zločina iz mržnje koja su u nadležnosti državnih institucija, te u svrhu usklađivanja provođenja mjera koje su utvrđene ovom Strategijom, a u nadležnosti su vlada Republike Srpske, Federacije BiH uključujući i vlade Kantona, te vladu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, isti donosi Vijeće ministara BiH, a na prijedlog Ministarstva sigurnosti BiH“ (Strategija BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.-2020.:27). Sadržaj akcionog plana ističe tri stvari: Zakonodavstvo; Institucionalni kapaciteti i Permanentna provjere kapaciteta i profesionalnog znanja. Nakon ove tri stavke u nastavku akcionog plana su obrađeni podciljevi strategije (prevencija, zaštita, odgovor i istraga).

3.6 Krivično djelo terorizam u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine

Krivičnopravni aspekti terorizma ogledaju se u proučavanju terorizma sa stanovišta krivičnog prava, kao sistema pravnih propisa kojima se predviđaju krivična djela i krivične sankcije za učinioce tih djela, ali i krivičnog procesnog prava, uključujući i druge odredbe krivičnog karaktera koje su sadržane u posebnom ili sporednom krivičnom zakonodavstvu, a tiču se suzbijanja terorizma (Taylor M. 2003:73).

Dakle, krivičnopravne teorije pod terorizam podvode više krivičnih djela koja čine jedno krivično djelo terorizma. Prema većini autora, potrebno je da postoje politički motivi,²⁸ dok je prema drugima potrebno da su teroristički akti izvršeni organizovano,²⁹ ali u svakom slučaju mora da nastupi opšta opasnost za ljude i imovinu. Ova interesovanja inicirana su ne samo praktičnim zahtjevima koji se postavljaju na planu zadovoljenja potreba za iznalaženjem adekvatnih preventivno-bezbjednosnih i represivnih retributivnih mjera zaštite od terorističkih krivičnopravnih ponašanja već i činjenicom da se naše predstave o terorizmu, kao krivičnom djelu sui generis krivičnog prava, nalaze još uvijek u početnoj fazi naučnog saznanja (Jakovljević, 1997: 14)

Član 201

(1) Ko počini teroristički čin s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije, da što izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije, kazniće se kaznom zatvora najmanje pet godina.

(2) Ako je usljed krivičnog djela iz stava 1. ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica, počinitelac će se kazniti kaznom zatvora najmanje osam godina.

(3) Ako je pri učinjenju krivičnog djela iz stava 1. ovog člana počinitelac neko lice s umišljajem lišio života, kazniće se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(4) Ko nabavi ili pripremi sredstvo ili ukloni prepreku ili preduzme neku drugu radnju kojom stvori uslove za izvršenje krivičnog djela iz stava (1) ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(5) Teroristički čin, u smislu ovog člana, podrazumijeva koju od sljedećih radnji, koja s obzirom na svoju prirodu ili kontekst može ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju:

a) napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt;

b) napad na fizički integritet lica;

- c) protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenim ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugog lica, s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca;
- d) nanošenje velike štete objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacijski sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete;
- e) otmica aviona, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba;
- f) proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdijevanje, korištenje ili osposobljavanje za korištenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala;
- g) ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života;
- h) ometanje ili zaustavljanje snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života;
- i) prijetnja učinjenjem kojeg djela iz tač. a) do h) ovog stava.

Finansiranje terorističkih aktivnosti

Ko na bilo koji način, neposredno ili posredno, dâ, prikupi ili na drugi način obezbijedi sredstva s ciljem njihove upotrebe ili znajući da će, u cjelini ili djelimično, biti upotrijebljena za izvršenje nekog od krivičnih djela iz čl. 191. (Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje lica pod međunarodnom pravnom zaštitom), 194. (Neovlašćeno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196. (Piratstvo), 197. (Otmica aviona ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksne platforme), 199. (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201. (Terorizam), 202a. (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti), 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti) ovog zakona ili svakog drugog krivičnog

djela koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civila ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, kada je svrha takvog djela, po njegovoj prirodi ili kontekstu, zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje organa vlasti Bosne i Hercegovine ili drugih vlasti ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini, bez obzira na to da li su terorističke aktivnosti izvršene i da li su sredstva korišćena za izvršavanje terorističkih aktivnosti, kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine (Tilly, C. 2004:99). Kaznom iz stava (1) ovog člana kazniće se ko na bilo koji način, neposredno ili posredno, dâ ili prikupi ili na drugi način obezbijedi sredstva: a) s ciljem da ih, u potpunosti ili djelimično, terorističke organizacije ili pojedinačni teroristi upotrijebe u bilo koju svrhu, ili b) znajući da će ih, u potpunosti ili djelimično, terorističke organizacije ili pojedinačni teroristi upotrijebiti za izvršenje krivičnih djela iz stava (1) ovog člana. (3) Prikupljena sredstva namijenjena za izvršenje ili nastala izvršenjem krivičnog djela iz stava (1) ovog člana biće oduzeta. (4) Sredstvima iz st. (1) i (2) ovog člana smatraju se sredstva svake vrste, bilo da se sastoje u stvarima ili pravima, bilo materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, bez obzira na to kako su stečena, te pravni dokumenti ili instrumenti u svakom obliku, uključujući i elektronske ili digitalne, koji dokazuju vlasništvo ili pravo vlasništva nad imovinom, uključujući ali ne ograničavajući se na bankarske kredite, putničke čekove, bankarske čekove, novčane naloge, udjele, hartije od vrijednosti, obveznice, mjenice i kreditna pisma. Javno podsticanje na terorističke aktivnosti Član 202a Ko javno, putem sredstva informisanja, distribuira ili na bilo koji drugi način uputi poruku javnosti čiji je cilj podsticanje drugog da počini krivično djelo iz člana: 191. (Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom) 194. (Neovlašćeno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196. (Piratstvo), 197. (Otmica aviona ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199.(Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201. (Terorizam), 202. (Finansiranje terorističkih aktivnosti), 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti), 202d. (Organizovanje terorističke grupe) ovog zakona, kazniće se kaznom zatvora najmanje tri godine. Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti <https://advokat-prnjavorac.com> Član 202b Ko vrbuje ili navodi drugog da učini ili da učestvuje ili da pomaže u izvršenju ili da se pridruži terorističkoj grupi radi izvršenja nekog od krivičnih djela iz člana 191.

(Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom), 194. (Neovlašćeno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196. (Piratstvo), 197. (Otmica aviona ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199. (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201. (Terorizam), 202. (Finansiranje terorističkih aktivnosti) 202a. (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti) ili 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti) ovog zakona, kazniće se kaznom zatvora najmanje tri godine. Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti Član 202c (1) Ko drugog osposobi za pravljenje ili korišćenje eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih supstanci ili eksplozivnih naprava ili podučiti o drugim konkretnim metodama, tehnikama ili vještinama, u svrhu učinjenja kojeg od krivičnih djela iz člana: 191. (Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom), 194. (Neovlašćeno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196. (Piratstvo), 197. (Otmica aviona ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199. (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201. (Terorizam), 202. (Finansiranje terorističkih aktivnosti), 202a. (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti) ili 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), kazniće se kaznom zatvora najmanje tri godine. (2) Kaznom iz stava (1) ovog člana kazniće se i lice koje da sredstva za obuku ili na bilo koji način stavi na raspolaganje prostoriju ili drugi prostor, znajući da će biti upotrijebljeni za izvršenje krivičnog djela iz stava (1) ovog člana.

Organizovanje terorističke grupe

Ko organizuje terorističku grupu ili na drugi način udružuje najmanje tri lica radi izvršenja nekog od krivičnih djela iz člana: 191. (Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom), 194. (Neovlašćeno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196. (Piratstvo), 197. (Otmica aviona ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199. (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201. (Terorizam), 202.

(Finansiranje terorističkih aktivnosti), 202a (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti), 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti) ili 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti), kazniće se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Ko postane pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana ili na bilo koji drugi način učestvuje u aktivnostima terorističke grupe, uključujući pružanje finansijske i bilo koje druge pomoći, kazniće se kaznom zatvora najmanje tri godine.

Pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana koji otkrije grupu prije nego što je u njenom sastavu ili za nju počinio krivično djelo kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, a može biti i oslobođen kazne. Neizvršavanje naredbi i presuda Međunarodnog krivičnog suda
Član 203 Službeno lice u institucijama Bosne i Hercegovine, institucijama entiteta i institucijama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, koje odbije postupiti po naredbi Međunarodnog krivičnog suda da se liši slobode ili pritvori ili izruči Međunarodnom krivičnom sudu lice protiv kojeg je pokrenut postupak pred Međunarodnim krivičnim sudom, ili na drugi način onemogućava izvršenje te naredbe, ili koja odbije izvršenje pravosnažne i izvršne presude Međunarodnog krivičnog suda ili na drugi način onemogućava izvršenje takve presude, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Neizvršavanje odluka visokog predstavnika Član 203a (1) Službeno lice u instituciji Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ili u kantonu, gradu ili opštini ili lokalnoj zajednici ili bilo kojem organu lokalne uprave i samouprave, ili odgovorno lice koje ne primijeni, ne provede, ne izvrši ili na drugi način ne poštuje odluku visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, ili koje spriječi odnosno na drugi način omete primjenu, provođenje ili izvršenje takve odluke, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (2) Lice iz stava (1), kojem je direktno ili indirektno naloženo da se ponaša na način predviđen u stavu (1) ovog člana, a osjećalo se prinuđenim da izvrši takav nalog kako ne bi izgubilo sredstva za život ili ne bi bilo izloženo zlostavljanju na radnom mjestu, ali je obavijestilo nadređenog da bi se takvim radnjama moglo počiniti krivično djelo, može se blaže kazniti. (3) Lice iz stava (1) kojem je direktno ili indirektno naloženo da se ponaša na način predviđen u stavu (1) ovog člana, ali koje je o takvoj situaciji obavijestilo nadležnog tužioca, oslobodiće se kazne. (4) Za krivično djelo iz stava (1) ovog člana izreći će se mjera bezbjednosti zabrane vršenja dužnosti. (5) U skladu s članovima 113. i 114. ovog zakona, osuda za krivična

djela iz stava (1) ovog člana ima za pravnu posljedicu osude: a) prestanak službene dužnosti i prestanak zaposlenja; b) oduzimanje odlikovanja; c) zabranu vršenja službene dužnosti u zakonodavnom, izvršnom, pravosudnom, upravnom ili bilo kojem organu koji se u cijelosti ili djelimično finansira iz javnih sredstava; i d) zabranu sticanja službene dužnosti u zakonodavnom, izvršnom, pravosudnom, upravnom ili bilo kojem organu koji se u cijelosti ili djelimično finansira iz javnih sredstava.

4. ULOGA I ZNAČAJ CIVILNE ZAŠTITE NAKON IZVRŠENJA TERORISTIČKOG AKTA

4.1 Upravljanje kriznom situacijom nakon izvršenja terorističkog akta

Upravljanje u kriznim situacijama odnosi se na one mjere koje se pripremaju i odgovaraju na neku akutnu vanrednu situaciju kao što su teroristički akti, uzimanje talaca prilikom oružanih pljački banaka ili u drugim sličnim situacijama, elementarnim nepogodama, požarima i si. Znači riječ je o ozbiljnoj vanrednoj situaciji, neočekivanom događaju ili incidentu sa ograničenim karakteristikama koje se mogu definisati. Upravljački tim za krizne situacije nadovezuje se na filozofiju upravljanja u vanrednim situacijama koja se bavi širokim spektrom (Tilly, C. 2004:66).

Tematski blok kriza koje mogu pogoditi neku organizaciju, kao i da se nosi s posljedicama te krize. Mehanizam za upravljanje u kriznim situacijama osigurače vrijedan temelj i početnu tačku za bilo koji odgovor na kriznu situaciju. Kad se uspostavlja mehanizam za upravljanje u kriznim situacijama, treba na tunu imati neke osnovne principe:

- Timski rad - elementi ekipe za upravljanje u kriznim situacijama doći će s različitim izvršnim kapacitetima i iskustvima. Često će u geografskom smislu biti izolirani jedni od drugih. Svaki pojedinac i grupa unutar ekipe moraju se jasno razumjeti.
- Brzina u donošenju odluke, i poduzimanju akcije-periodi koji su prihvatljivi u normalnim okolnostima za donošenje odluka, moraju u kriznim situacijama biti drastično smanjeni. To će često zahtjevati da mehanizam za upravljanje u kriznim situacijama donosi važne odluke s malo ili bez ikakvih informacija.
- Fleksibilnost - mehanizam za upravljanje u kriznim situacijama mora biti u stanju da glatko obavi tranziciju iz manje vanredne situacije u proaktivno upravljanje potencijalnom krizom i da brzo odgovori na kriznu situaciju. Također, mora biti u stanju prilagoditi svoj sastav kako bi odgovorilo na najbolji mogući način na neki konkretni incident koji ima potencijal da preraste u krizu.

Mnoge akcije koje poduzima vlada tokom krize bit će predvođene policijskim snagama i drugim agencijama zaduženim za javnu sigurnost, kao što su vatrogasna služba i drugi uredi za izvanredne situacije. Uloga zaštitarski agencija u nekoj krizi ovisi o tome da li su njihovi potencijali i ljudstvo prikladni datoj situaciji ili je njena uloga da pruži podršku, recimo policiji, vojsci ili nekoj drugoj agenciji koja pruža usluge u vanrednim situacijama. Terorističke organizacije ili grupe, shodno međunarodnom određenju terorizma, usmjeravaju svoje destruktivne aktivnosti na civilne ciljeve u svrhu nanošenja gubitaka, izazivanja straha i nesigurnosti kod civilnog stanovništva radi davanja poruka vladama o važnosti ispunjavanja njihovih radikalnih ciljeva iz političkih, vjerskih ili sličnih društvenih ubjeđenja. Terorizam je krivično djelo i ne može se opravdati ni u kakvim okolnostima. Prilikom napada teroristi najčešće biraju objekte od vitalnog značaja za civilno stanovništvo, kao i mjesta masovnijeg okupljanja. Vlade, stoga, moraju posvetiti naročitu pozornost izgradnji kapaciteta i uspostavi standardnih operativnih procedura za potpunu zaštitu civilnog stanovništva od terorističkih napada kao i saniranja posljedica od terorističkih napada. Civilni odgovor i vojna potpora podrazumijevaju konstituciju vodeće agencije za provođenje određenih mjera odgovora i njene uloge, odgovornosti i kapacitete. Planom se utvrđuju i uloga, odgovornost i kapaciteti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, te precizira kojim mjerama, kada i u kom obimu se Oružane snage Bosne i Hercegovine uključuju u akcije odgovora i saniranja posljedica terorističkih napada.

Međunarodni propisi

- a) Globalna strategija Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (Rezolucija GS UN br: 1137 iz 2001. godine) i Akcioni plan Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (od 8.septembra 2006.godine);
- b) Strategija Europske unije za borbu protiv terorizma;
- c) Konvencije Ujedinjenih naroda u području borbe protiv terorizma¹;

Propisi u Bosni i Hercegovini

- a) Krivični zakoni i zakoni o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁴;
- b) Zakon o implementaciji konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe kemijskog oružja i o njegovom uništenju⁵;
- c) Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv terorizma za period 2006. – 2009. godine, usvojena svibnja 2006. godine;
- d) Zakon o obrani BiH;
- e) Zakon o Obavještajno - sigurnosnoj agenciji BiH;
- f) Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu;
- g) Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine;
- h) Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini;
- i) Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- j) Zakon o civilnoj zaštiti u Republici Srpskoj.

Svrha plana je uspostava djelotvornog i učinkovitog odgovora države Bosne i Hercegovine na terorističke prijetnje i posljedice terorističkih udara na civilne mete radi ostvarivanja radikalnih ciljeva terorističkih udruga, skupina ili pojedinaca. U svezi sa svrhom, opći cilj plana je dobrim planskim mjerama pokušati spriječiti ili minimizirati posljedice mogućih terorističkih udara (konvencionalnim ili nekonvencionalnim ubojitim sredstvima) povećanjem pripravnosti institucija Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine za suočavanje s ovim velikim globalnim izazovom.

Za bolje razumijevanje mjera, postupaka i nosilaca njihove provedbe u Planu će biti korišteni sljedeći pojmovi:

Terorizam, je nezakonita upotreba sile nad ljudima i imovinom da bi se zaplašila ili prisilila vlada, civilno stanovništvo ili drugi segmenti vlasti u postizanju političkih i društvenih ciljeva. Sama prijetnja terorističkim napadom predstavlja krivično djelo terorizma¹³.

Faza prevencije predstavlja poduzimanje mjera i aktivnosti sprječavanja nastanka terorističkog napada, odnosno. sprječavanja širenja posljedica nastalog terorističkog incidenta.

Faza pripravnosti predstavlja aktivnost planiranja mjera za osiguranje najdjelotvornijeg i učinkovitog odgovora na izvanrednu situaciju nastalu terorističkim udarom, i osnova je operacija odgovora na teroristički napad. Aktivira se prije detekcije ubojitog sredstva (bilo da se radi o klasičnom ili specijalnom eksplozivu velike razorne moći, ili pak nekom RHB agensu). Praktični cilj ove faze je provjera da li su svi operativni elementi i sustavi pripravnici za pravovremenu, kontroliranu, koordiniranu i djelotvornu uporabu, kako na sceni incidenta/nesreće bilo da se radi o angažiranju lokalne, srednje ili najviše, državne i međunarodne razine (Pejanović, M. 2005:39).

Faza odgovora i saniranja posljedica je faza koja nastupa odmah sa nastankom izvanredne situacije usljed terorističkog napada, ili po nastaloj prijetnji upotrebe NHBR sredstava (oružja za masovno uništenje). Odgovor uključuje trenutne akcije agencija za provođenje zakona prema potencijalnim teroristima i na otkrivanju, dezaktiviranju i uklanjanju pronađenih sumnjivih predmeta i pravih eksplozivnih naprava (sa ili bez sadržanih RHB agenasa). Saniranje posljedica za razliku od odgovora predstavlja akcije otklanjanja posljedica izvedenog terorističkog napada, odnosno akcije uklanjanja ruševina, zaštite i spašavanja života, zaštite materijalnih dobara i zadovoljenje osnovnih potreba ljudi (sigurno snabdijevanje hranom, vodom i slično). Istovremeno se provode mjere praćenja/ nadzora i detekcije NHBR agenasa kao i upozoravanja/obavješćavanja građana na eventualne trajućee efekte RHB kontaminacije .

Faza oporavka i rehabilitacije slijedi nakon aktivnosti odgovora i saniranja posljedica, a fokusira se na restauraciju i rekonstrukciju zajednice od efekata nastale nesreće. Međutim, ove mjere se neće šire razrađivati u ovom dokumentu.

Snage prvog odgovora, u smislu operativnih mjera i radnji, su snage koje po nastaloj opasnosti ili nastaloj posljedici izlaze prve na mjesto incidenta ili nesreće i odgovaraju na nastalu opasnost (prijetnju ili posljedicu). Ovdje razlikujemo snage prvog odgovora na prijetnju i snage prvog odgovora na nastalu posljedicu. Snage prvog odgovora na terorističku prijetnju su: agencije za provođenje zakona - policijske snage u Bosni i Hercegovini (SIPA, specijalne snage policije i postrojbe civilne zaštite entiteta i Brčko Distrikta BiH). Snage prvog odgovora na posljedice terorističkog napada ili udara su vatrogasne i spasilačke snage, civilna zaštita, hitna medicinska pomoć i operativni sustavi drugih službi. Snagama prvog odgovora asistiraju snage proširenog odgovora, odnosno snage istog ili sličnog sastava sa iste ili više razine vlasti (specijalne i regularne snage policije, vatrogasci, civilna zaštita, i drugi), kada to nadležno tijelo (Koordinaciono tijelo za zaštitu i spašavanje na državnoj razini, odnosno stožer civilne zaštite entiteta) procijeni potrebnim. Snage potpore, u smislu operativnih mjera i radnji, su snage drugog odgovora na nastalu terorističku opasnost, kada se procijeni da snage prvog odgovora nisu dovoljne ili kad iscrpe svoje raspoložive resurse da se nose s prijetnjom ili posljedicama terorističkog napada. Aktiviraju se na zahtjev ministra obrane, a na odobrenje Predsjedništva BiH. U tom smislu ove snage su Oružane snage Bosne i Hercegovine. Snage poticaja mogu se u ovom smislu smatrati i međunarodne snage u i van BiH.

Subsidijarnost odgovora, princip donošenja odluka i njihovog provođenja na najnižoj mogućoj razini uz koordinaciju na najvišoj potrebnoj razini. Lokalni nosioci odgovora na nesreću treba da budu temelj za odgovor bilo kojeg obsega.

Koordinacija odgovora, osiguravanje vremenske i prostorne usklađenosti djelovanja svih sudionika u aktivnostima pripravnosti i odgovora agencija za provođenje zakona i akcijama zaštite i spašavanja od posljedica terorističkog napada po etapama provođenja poslova i zadataka, kao i njihovo pravovremeno obavješćivanje (Pejanović, M. 2005:41).

. Koordiniranjem se osigurava učinkovita komunikacija, uvezivanje i djelovanje nosilaca i snaga odgovora i saniranja posljedica, u svrhu izbjegavanja konkurencije i dupliranja, te ostvarivanja postavljenih ciljeva. U smislu ovog plana, koordinacija se ostvaruje sa nadležnim institucijama, odnosno tijelima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i sa Ministarstvom obrane Bosne i Hercegovine (civilno - vojna koordinacija).

4.2 Formiranje štaba za krizne situacije i uloga civilne zaštite

U osnovi teroristički udari mogu biti izvršeni bilo kada i bilo gdje, uz osnovni princip - iznenađenje i silina udara. Međutim, konceptijski gledano, terorističke organizacije ili skupine traže prvenstveno mete gdje ne mogu biti lako uočeni i otkriveni prije ili poslije napada, kao što su veći tržni centri, mete kritične infrastrukture u većim gradovima (javni prijevoz, škole i slično), zračne luke, ljetovališta, i slična mjesta. Cilj terorista je uzrokovanim civilnim žrtvama izazvati strah, paniku i nesigurnost stanovništva i time dati jasnu poruku upozorenja vladi o ispunjavanju traženih zahtjeva. Plan konceptijski uključuje procjenu rizika terorističkih napada, njegovih posljedica i strukturu odgovora na nastalu situaciju.

Općenito kada je riječ o motivima potencijalnih terorističkih napada u Bosni i Hercegovini, na osnovu zadnjih procjena, u sličnoj su korelaciji kao i motivi terorističkih napada koji su se desili u cijelome svijetu, a za područje Bosne i Hercegovine se, kao interesantno, može istaći određeni osjećaj ugroženosti interesa organizatora terorističkog napada i njegovog izvršitelja, odnosno ugroženosti njihovih nacionalnih, religijskih, ekonomskih uvjerenja kao i drugih skupina kojima pripadaju, mada je sam poticaj za osjećaj ugroženosti poznat samo izvršiteljima.

Prema dosadašnjim sigurnosnim saznanjima, kada je u pitanju najranjivija infrastruktura u BiH, objekti vodosnabdijevanja i energetske postrojenja, transportne i komunikacijske infrastrukture, kao i objekti međunarodnih institucija i diplomatsko konzularnih predstavništava u BiH, sigurnosnog značaja za BiH i međunarodnu zajednicu do mjesta masovnog okupljanja kao što su škole, bolnice, javni prijevoz i sl., mogu, s obzirom na fenomenologiju, tipologiju, kao i kauzalitet motiva terorističkog napada, biti potencijalno ugrožena infrastruktura (Lopušina, M i dr. 2007:38).

Godišnju sigurnosnu procjenu rizika i posljedica terorističkog djelovanja izrađuju sigurnosne strukture u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu sigurnosne procjene poduzimaju se i određene aktivnosti prevencije po svim fazama ovog plana.

U zavisnosti od faze odgovora na teroristički napad mijenja se i vodstvo najvažnijih civilnih institucija. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je vodeća institucija za civilni odgovor na sve faze terorističke prijetnje ili napada. Tako u cjelokupnom ciklusu odgovora na terorizam razlikujemo sljedeće faze:

- Faza prevencije,
- Faza priprema prije odgovora na teroristički napad,
- Faza spremnosti/ pripravnosti na teroristički napad,
- Faza odgovora i saniranja posljedica, i
- Faza oporavka i rehabilitacije.

U svakoj od navedenih faza odvija se civilno – vojna suradnja, a koordinacija aktivnosti i mjera ključna je za djelotvornu i učinkovitu uporabu civilnih i vojnih resursa u pripremi i odgovoru na terorizam.

S obzirom da se radi o planu odgovora na terorizam i saniranju posljedica terorističkog napada, ovdje će tek djelimično biti naznačene preventivne mjere i aktivnosti i njihovi nosioci, a ostale četiri faze se prikazuju tabelarno s prikazom civilnog i vojnog odgovora.

Faza prevencije, u zavisnosti od procijenjene prijetnje mogućeg terorističkog napada, podrazumijeva poduzimanje nekih ili većine sljedećih mjera i aktivnosti, koje preporučaju i globalne strategije:

- redovite mjere prevencije kroz stalno praćenje i rano upozoravanje,
- suzbijanje jačanja radikalizma u društvu;
- kontradiverziona zaštita (video nadzor, fizičko osiguranje i druge mjere) mjesta masovnog okupljanja i važnih društvenih aktivnosti (škole, sportski i tržni centri, teatri, i sl.), čiju metodologiju izrade propisuje Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine;

- izrada planova evakuacije (koje su obavezne izraditi sve institucije i organizacije koje su mjesto masovnog okupljanja, kao što su škole, sportski centri, teatri, i drugi);
- izrada i drugih planova kojima se osnažuje zaštita civilnog stanovništva od posljedica terorističkih napada (npr. plan kriznog komuniciranja, plan kibernetičke zaštite, plan osiguranja i mjera zaštite javnih manifestacija, plan za nepredviđene okolnosti ili tzv „rezervni plan“ za slučaj terorističkog napada, kao i drugi slični planovi za izvanredne situacije);
- plansko provođenje mjera zaštite kritične infrastrukture (instaliranje video nadzora i dr. mjere);
- praćenje i istraživanje terorističkih skupina u Bosni i Hercegovini i preko granice radi presijecanja mreže podrške teroristima;
- osiguranje finansijskih i materijalno-tehničkih pretpostavki za provođenje mjera prevencije i dr. mjere kojima se sprječava nastanak incidenta/nesreće, odnosno sprječava širenje posljedica terorističkog napada.

U ovoj fazi aktiviraju se:

- Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine kao vodeća agencija;
- Agencije za provođenje zakona u BiH u oblasti sigurnosti (OSA, Ministarstvo sigurnosti BiH – SIPA i GP, entitetski MUP-ovi, policija Brčko Distrikta BiH);
- Pravosudni organi BiH, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;
- Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine (u domenu razmjene obavještajnih i kontraobavještajnih podataka);
- Ministarstvo spoljnjih poslova Bosne i Hercegovine;
- Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine i ministarstva financija entiteta i Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;

U aktivnosti i provođenje mjera prevencije uključuju se i blisko surađuju i ostala ministarstva i organi uprave Bosne i Hercegovine i entiteta od značaja za planiranje i uspješnost provedbe mjera prevencije (Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Ministarstvo komunikacija i prometa BiH, nadležna entitetska ministarstva za zaštitu kritične infrastrukture, i drugi) (Lopušina, M i dr. 2007:48). Od naročitog značaja je uključivanje institucija nižih nivoa vlasti u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine u provođenje mjera prevencije, što je dio važnih planskih aktivnosti i čemu vlasti u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine su dužni posvetiti posebnu pozornost, te o tome obavješćivati nadležne institucije vlasti BiH radi djelotvornije i učinkovitije koordinacije mjera zaštite.

4.3 Određivanje prioriteta u kriznim situacijama i zadaci civilne zaštite

Koordinacija odgovora podrazumijeva funkciju upravljanja i koordinacije aktivnostima praćenja opasnosti i odgovora na teroristički napad i saniranje posljedica, kao i posljedično koordiniranje aktivnosti rehabilitacije i povratka. Akcije odgovora na teroristički napad odvijaju se na principu subsidiarnosti izvršavanja operativnih mjera zaštite i spašavanja „odozdo – nagore“ (najveći domen operativnih radnji na najnižoj razini uz maksimum upravljanja i koordinacije na najvišoj razini).

Ovu funkciju izvršavaju:

- Ministarstvo sigurnosti BiH - SIPA;
- Ministarstvo obrane BiH;
- Udarna grupa Bosne i Hercegovine za borbu protiv terorizma;
- Koordinaciono tijelo Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje;
- Stožeri civilne zaštite entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Civilnim i vojnim efektivima upravlja i operacijama koordinira civilno tijelo a operativnim sastavom zapovijeda nadležni civilni, odnosno vojni starješina.

Praćenje opasnosti, rano upozoravanje i uzbunjivanje stalna je i kontinuirana aktivnost (a ne samo u fazi prevencije) nadležnih institucija i organa uprave države entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Ova funkcija podrazumijeva:

- Stalno praćenje opasnosti i uzajamnu razmjenu sigurnosno – interesantnih informacija;
- Razmjena informacija sa obavještajno – sigurnosnim agencijama i službama susjednih i drugih država i međunarodnih organizacija (kao npr. Interpol);
- Omogućavanje stalne i neometane zaštićene komunikacije među nadležnim agencijama za provođenje zakona;
- Razmjena potrebnih sigurnosno-interesantnih informacija sa nadležnim organima uprave i službama za zaštitu i spašavanje (dostava informacija potrebnih za pravovremeno poduzimanje adekvatnih mjera pripravnosti za zaštitu i spašavanje civilnog stanovništva);
- Pravovremeno informiranje, upozoravanje i uzbunjivanje stanovništva na opasnost od terorizma i o mjerama samozaštite od posljedica terorističkog napada;
- Traženje i pružanje međunarodne pomoći u slučaju terorističkog napada radi saniranja posljedica napada kada se iscrpe ili nemaju vlastiti civilni i vojni kapaciteti.

Ovu funkciju izvršavaju operativni centri:

- Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (operativni centri SIPA-e, Granične policije BiH, operativno-komunikacijski centar BiH-112);
- Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine (operativni centar za krizne situacije);
- MUP-a entiteta i policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;
- Entitetskih uprava civilne zaštite;
- Odjel za javnu sigurnost Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,

i ostalih institucija koje shodno zakonskoj nadležnosti pružaju usluge od značaja za sprječavanje ili smanjenje posljedica terorističkih napada.

Operativni odgovor je operativna funkcija nadležnih agencija i drugih institucija Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u spriječavanju terorističkog napada ili otklanjanju posljedica terorističkog napada, po principu subsidijarnosti (Leskovac, S.2009:90).

Ova funkcija podrazumijeva:

- Prvi odgovor, pravovremeno otkrivanje i lišavanje slobode terorista u akciji (u domenu akcije agencija za provođenje zakona u BiH u oblasti sigurnosti), kao i akcije zaštite i spašavanja ljudi i vitalnih materijalnih dobara od posljedica primjenjenih terorističkih sredstava (naročito RHB sredstava).
- Prošireni odgovor, pojačanje snagama prvog odgovora od snaga istog ili sličnog operativnog sastava iz sustava ostalih organizacionih struktura u Bosni i Hercegovini.
- Podrška prvom odgovoru, dopuna snagama prvog i proširenog odgovora operativnim sastavima Oružane snage Bosne i Hercegovine ili rezervnim snagama agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini, ali i postrojbama međunarodne pomoći na osnovu procjene da se sa nastalim posljedicama terorističkog napada stalni i prošireni sastavi ne mogu nositi.

Ovu funkciju izvršavaju:

- Agencije za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini u oblasti sigurnosti (BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH);
- Postrojbe civilne zaštite i vatrogasaca;
- Postrojbe Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i,
- operativni sastavi drugih institucija i organizacija, po potrebi

Princip subsidiarnosti rano upozoravanje i uzbunjivanje i operativni odgovor se provodi od najniže do najviše razine – od jedinica lokalne samouprave do državne razine. Odluku o potrebi aktiviranja više razine na osnovu procjene donosi nadležni organ uprave, odnosno stručno tijelo više razine vlasti na zahtjev nadležnog organa niže razine vlasti (štab civilne zaštite kao stručno operativno tijelo vlade entiteta /

Distrikta). Entiteti i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine dužni su svoje planove uskladiti sa ovim planom radi pravovremene reakcije u svrhu prevencije i zaštite i spašavanja od posljedica terorističkog napada.

Razina 1 - Aktivnost prije odgovora

Redovno praćenje i komuniciranje u svrhu stalne razmjene informacija o sigurnosno-interesantnim pojavama.

Operativni centri policijskih uprava i uprava civilne zaštite u entitetima, i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, rade neprekidno 24/7, dok općinski operativni centri civilne zaštite u entitetima rade u redovnim aktivnostima po sustavu 8/7, redovnim režimom rada i sastavom osoblja.

Razina 2 – Operativni odgovor na neposrednu prijetnju/opasnost terorističkog napada

Pojačano praćenje i komuniciranje sa nadležnim službama i višim organom vlasti radi djelotvorne i pravovremene procjene stanja. Operativni centri prelaze u režim stalnog rada (24/7) uz pojačavanje redovitog sastava osoblja. Na ovoj razini moguć je pronalazak sumnjivih predmeta/objekata čije uklanjanje zahtjeva brzu reakciju snaga za provođenje zakona.

Razina 3 – Operativni odgovor na posljedice terorističkog napada

Izvršen je teroristički napad i proglašeno je stanje prirodne ili druge nesreće.

Operativni centri agencija za provođenje zakona u oblasti sigurnosti, uprava civilne zaštite i drugih hitnih profesionalnih službi funkcioniraju neprekidno 24/7 pojačanim režimom rada i proširenim sastavom operativnog osoblja po principu subsidiarnosti javljanja i odgovora na nastale posljedice.

Izvještavanje u toku incidenta/saniranja posljedica terorističkog napada

Po aktiviranju nadležnih stožera i koordinacionih tijela za rukovođenje i koordinaciju operacijama i snagama odgovora uspostavlja se mehanizam redovitog obavješćivanja kroz izvješća o situaciji.

Sve počinje s obavješću o incidentu/nesreći i isti se dostavlja višem nadležnom tijelu odmah po nastanku incidenta.

Nakon što se po učinjenim naporima prvog odgovora procijeni nemogućnost daljeg suočavanja s posljedicama incidenta/nesreće slijedeći uzlaznu liniju subsidijarnosti višoj nadležnoj razini se dostavlja zahtjev za pomoć. Pomoć oružanih snaga Bosne i Hercegovine civilnim strukturama se ukazuje na osnovu zahtjeva Ministarstvu obrane preko Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (odnosno, Koordinacionog tijela Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje), što odobrava Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

Uz ovo izvješće dnevno se dostavlja dnevno situacijsko izvješće do najkasnije 17,00 sati istog dana. Prije ili poslije ovog vremena, a po nastanku neke nove izvanredne situacije, može se dostaviti naknadno situacijsko izvješće. Preporuka je da se ne uvodi previše izvješća jer se zagušuje sustav veza i stvara veća konfuzija(Leskovac, S.2009:101).

Na kraju, po završetku operacija, sačinjava se izvješće o završetku akcija.

Obavijest o nesreći se, na osnovu odobrenja nadležnog državnog koordinacionog tijela, dostavlja susjednim državama i operativnim centrima međunarodnih organizacija (NATO, UN, EU, INTERPOL) preko nadležnog operativnog centra Bosne i Hercegovine. Jednom dostavljena obavijest međunarodnoj zajednici zahtijeva povremeno izvještavanje o situaciji na pogođenom području dostavom dnevnih situacijskih izvještaja (jedan u 12 ili 24 sata), a češće ako uslijedi zahtjev za pomoć i konkretna međunarodna pomoć.

Isti obrasci se koriste i u pripremnoj fazi prije događaja, a za realiziranje vježbi, s tim da se u zaglavlju svakog obrasca mora istaći da se radi o vježbi.

4.4 Evakuacija i zbrinjavanje žrtava terorističkog akta i uloga civilne zaštite

Ovim segmentom plana obrazlaže se precizno šta se čini u kojoj fazi prijetnje i nastalih posljedica (vidi, Aneks A – faze upravljanja i koordinacije odgovora u slučaju terorističkog napada). Faze su predstavljene i bojama – od zelene kao boje nepostojanja opasnosti do plave – boje prestanka opasnosti. Nakon predstavljanja aktivnosti civilnog i vojnog odgovora planom se daje pregled uloga i odgovornosti nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini. Sve institucije koje dijele obaveze u provođenju operativnih mjera i radnji pripravnosti za odgovor, odgovora na teroristički napad i saniranje posljedica planiraju kapacitete koje stavljaju u operativnu funkciju kada se za to ukaže potreba (te podatke razmjenjuju u određenoj mjeri akteri uključeni u koordinaciju pripravnosti i odgovora i saniranja posljedica). U svrhu zaštite tajnih podataka ovaj plan ne sadrži podatke o operativnim kapacitetima aktera uključenih i provođenja mjera u ovom planu.

4.5 ULOGE I ODGOVORNOSTI UKLJUČENIH AKTERA

Shodno nadležnostima iz regulirajućih zakona, institucije države i entiteta navedene u Strategiji borbe protiv terorizma u provođenju aktivnosti prevencije, pripremanja, spremnosti/ pripravnosti i naročito odgovora na teroristički napad imaju utvrđene uloge i odgovornosti. Na osnovu tih uloga i odgovornosti svaki od aktera na državnoj razini i razini entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine planira operativne kapacitete i druge resurse koje će staviti u funkciju kada se ukaže potreba, a koje planski oprema i obučava u suradnji s ostalim akterima. Ti kapaciteti odgovora nisu naznačeni u ovom planu jer (po veličini i brojnosti) podliježu određenom stupnju tajnosti. Akteri odgovora na terorističke napade doznačavaju te podatke u formi aneksa Udarnoj skupini za borbu protiv terorizma kao nadležnom tijelu formiranom od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, koja ih koristi na upotrebljiv i svrsishodan način (Huseinbašić, Ć. 2009:33).

4.6 ULOGE I ODGOVORNOSTI MINISTARSTAVA I DRUGIH ORGANA UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Uloga: Najviša je institucija za donošenje odluka obavezujućih za sve civilne institucije Bosne i Hercegovine i njene entitete i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine u slučaju terorističkog napada.

Odgovornost:

- u skladu sa procjenom situacije, proglašava nastanak i prestanak stanja prirodne ili druge nesreće na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, usljed uzrokovanih velikih posljedica terorističkog napada na Bosnu i Hercegovinu;
- donosi sve odluke sa izvršnom snagom za uključene aktere u institucijama Bosne i Hercegovine i entitetima, a koje ne mogu donijeti nadležna ministarstva i tijela koje je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine formiralo;
- odobrava financijska izdvajanja iz redovitih proračunskih sredstava i eventualno iz proračunskih rezervi za provođenje mjera prevencije, pripremanja, pripravnosti i odgovora i saniranja posljedica terorističkog napada, te nadoknade šteta od posljedica terorističkog napada;

Uključuje se: u fazi prevencije i fazama 1-4

Tužiteljstvo BiH - Udarne grupa za borbu protiv terorizma

Uloga i odgovornosti: Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine – Udarne grupa za borbu protiv terorizma i jačanje sposobnosti za borbu protiv terorizma nadležno je za vođenje istrage i procesuiranja kaznenih djela u skladu sa Zakonom o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine,

Uključuje se: u fazi prevencije i fazama 1 i 2

Obavještajno – sigurnosna agencija (OSA)

Uloga i odgovornosti: Obavještajno sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine odgovorna je za prikupljanje, analiziranje i obradu obavještajnih podataka u vezi sa prijetnjama po sigurnost

Bosne i Hercegovine, kako unutar tako i izvan zemlje, uključujući terorizam i međunarodni terorizam.

Ima vodeću ulogu u sferi obavještajnog djelovanja u borbi protiv terorizma. Provođi sljedeće aktivnosti:

- prikuplja, obrađuje i analizira obavještajne podatke, te ih distribuira ostalim institucijama za provođenje zakona i donositeljima odluka u Bosni i Hercegovini u cilju sigurnosti i zaštite;
- vrši procjenu sigurnosne situacije u Bosni i Hercegovini i procjenu rizika od terorističkog napada;
- vrši razmjenu obavještajnih podataka i ostvaruje druge oblike suradnje sa obavještajnim i sigurnosnim službama drugih država i drugim stranim međunarodnim institucijama.

Uključuje se: u fazi prevenicije i fazi 1 i 2, a po potrebi i fazi 3

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine

Uloga i odgovornosti: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine nadležno je za:

- zaštitu međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i reguliranje prometa na graničnim prijelazima Bosne i Hercegovine;
- spriječavanje i otkrivanje počinitelja kaznenih djela terorizma i drugih kaznenih djela sa međunarodnim ili međuentitetskim elementom;
- zaštitu osoba i objekata; međunarodnu suradnju;
- prikupljanje i korištenje podataka od značaja za sigurnost Bosne i Hercegovine;
- provodi politiku useljavanja i azila u Bosni i Hercegovini.

U okviru Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine organizirani su i djeluju sukladno sa Zakonom utvrđenim nadležnostima Odjel za borbu protiv terorizma, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA); Granična policija Bosne i Hercegovine, Interpol NCB Sarajevo i Služba za poslove sa strancima (Huseinbašić, Ć. 2009:43).

Uključuje se: u fazi prevencije i fazama 1-3:

Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine

Uloga i odgovornosti: Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine odgovorno je za sljedeće aktivnosti:

- planira i obavlja sve vojno-obavještajne poslove;
- pružanje pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i nesreća;
- vrši razmjestaj i uporabu bilo kojeg dijela Oružanih snaga izvan Bosne i Hercegovine za sve operacije i
- Planira i obavlja sve vojno-obavještajne poslove, vrši prikupljanje podataka i procjenu ugroženosti vojnih objekata, instalacija, jedinica, komandi i drugih struktura u sustavu obrane kao i razmjenu obavještajnih podataka, suradnju i koordinaciju aktivnosti sa Obavještajno sigurnosnim agencijama Bosne i Hercegovine i komplementarnim agencijama za provođenje zakona u BiH (Derenčinović, D. 2002:77).

Uključuje se: u fazi prevencije i fazama 1-4 (u fazi 3 je kao potpora snagama prvog i proširenog odgovora)

Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine

Uloga i odgovornosti: Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u skladu sa nadležnostima, odgovorno je za implementiranje Zakona o izvozu i uvozu oružja i vojne opreme i kontrole uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene, kao i Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme i za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti Bosne i Hercegovine koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u područjima poljoprivrede, energetike i zaštite okoline, razvoja i korištenje prirodnih resursa, zaštite životinja i namirnica animalnog porijekla.

Uključuje se: u fazi prevencije i fazama 1-4 (u fazi 3 je kao potpora snagama prvog i proširenog odgovora)

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1 Analiza rezultata na osnovu upitnika za MUP, GSS, CIVILNA ZAŠTITA

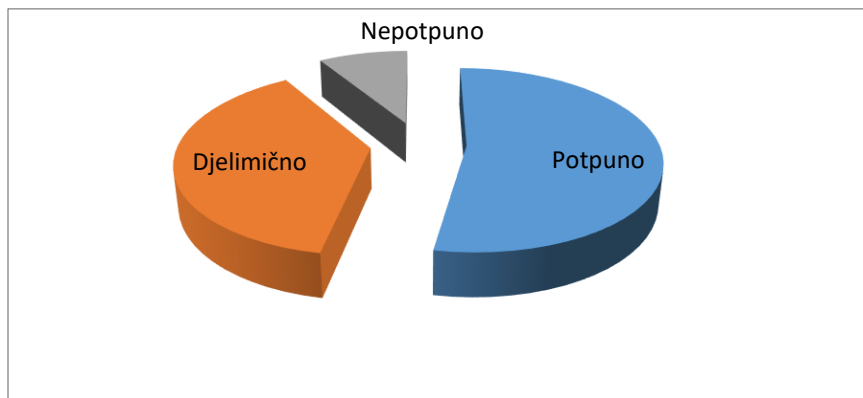
Anketnim upitnikom je ispitano 150 ispitanika, 50 MUP-A, 50 GSS, i 50 CIVILNA ZAŠTITA. Istraživanje je obavljeno u Kantonu Sarajevu u periodu od augusta 2022. godine do jula 2023. godine.

1. U kojoj mjeri pozitivno pravna zakonska legislativa Okvirnog zakona za zaštitu i spašavanje u BiH, odgovara potrebama agencija sistema unutrašnje sigurnosti (MUP, GSS, JAVNO ZDRAVSTVO, ZAŠTITARSKE AGENCIJE, VATROGASNA SLUŽBA) na provođenju zaštite i spašavanja u FBiH?

Tabela 1.

Ispitanici	Potpuno	Nepotpuno	Djelimično
MUP	23	7	20
GSS	25	5	20
CIVILNA ZAŠTITA	30	6	14
UKUPNO	78	18	54

Grafikon 1.

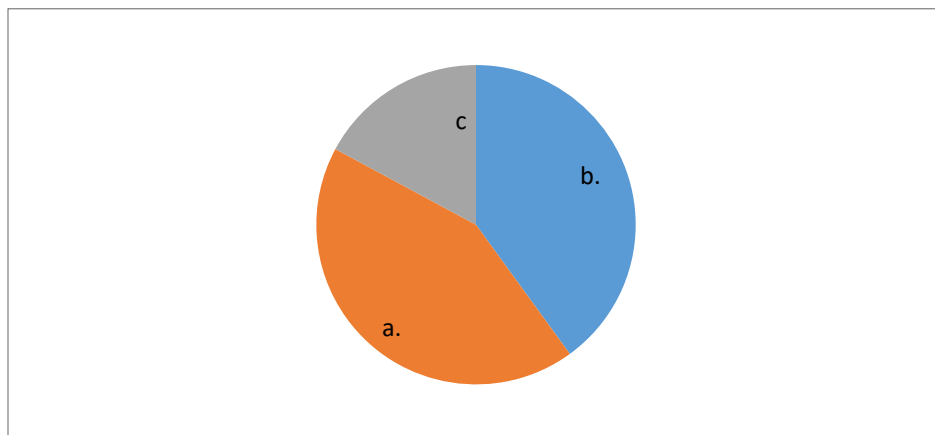
2. Najčešći organizacioni problemi u provođenju mjera zaštite i spašavanja u FBiH su:

- a. Složenost administrativnog uređenja FBiH (* postojanje federalnog, kantonalnog i općinskog nivoa)
- b. Nepostojanje jedinstvenog pravnog okvira za postupanje agencija u situacijama prirodne katastrofe na nivou FBiH
- c. Nedovoljna međusobna saradnja i koordinacija u domenu subordinacije sa višeg na niži nivo, odnosno međusobne koordinacije službi istog nivoa vlasti (npr. dva KMUP-a)

Tabela 2.

Ispitanici	a.	b.	c.
MUP	20	24	6
GSS	13	10	27
CIVILNA ZAŠTITA	20	20	10
UKUPNO	53	54	43

Grafikon 2.

3. U kojoj mjeri su svi subjekti, osnovni nosioci sistema zaštite i spašavanja u FBiH upoznati sa obavezama koje proizilaze iz Okvirnog zakona za zaštitu i spašavanje?

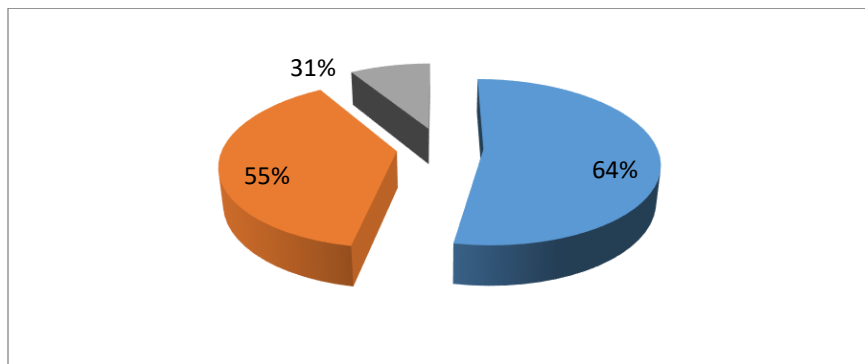
- a. Nosioci sistema u potpunosti poznaju prava i obaveze
- b. Nosioci sistema djelimično poznaju prava i obaveze
- c. Nosioci sistema ne poznaju prava i obaveze

Tabela 3.

Ispitanici	a.	b.	c.
MUP	25	15	10
GSS	29	20	1
CIVILNA ZAŠTITA	10	20	20

UKUPNO	64	55	31
--------	----	----	----

Grafikon 3.

4. Zaokružiti način na koji se subjekti sistema zaštite i spašavanja FBiH upoznaju sa konkretnim pravima i obavezama koji regulišu Okvirni zakon?

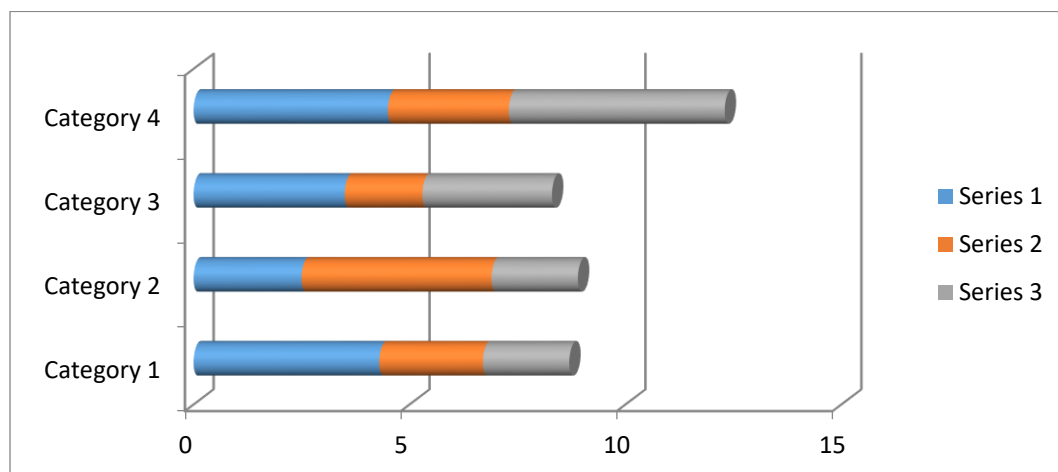
- a. Edukacija putem obuke za sticanje znanja po osnovu osnovnog zanimanja
- b. Edukacija putem dodatnih kurseva
- c. Edukacija putem propagandnog materijala
- d. Ad hoc obuke po nastupanju elementarnih nepogoda

Tabela 4.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.
MUP	10	12	10	18
GSS	12	14	16	10
CIVILNA	10	20	12	8

ZASTITA				
Ukupno	32	46	38	36

Grafikon 4.

5. U kojoj mjeri trenutna kadrovska osposobljenost subjekta za provođenje sistema mjera zaštite može odgovoriti zadacima koje nalaže Okvirni zakon?

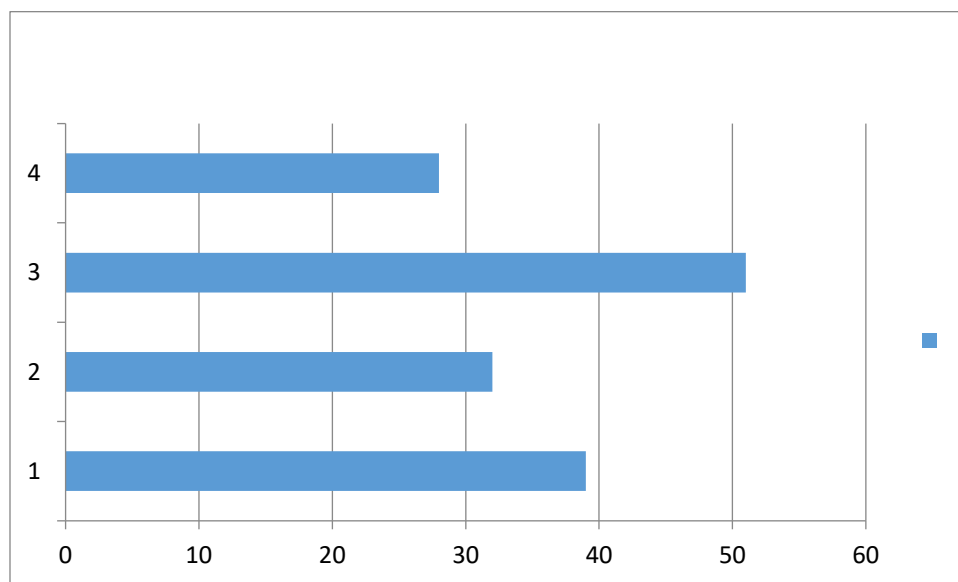
- a. Može bez problema odgovoriti zadacima
- b. Može uz određene poteškoće odgovoriti zadacima
- c. Odgovor na zadatke zahtjeva dodatnu obuku
- d. Ne može odgovoriti zadacima

Tabela 5.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.
MUP	9	10	21	10
GSS	15	7	18	10

CIVILNA ZAŠTITA	15	15	12	8
Ukupno	39	32	51	28

Grafikon 5.

6. U kojoj mjeri trenutni MTS kapaciteti agencija za zaštitu i spašavanje odgovaraju eventualno nastalim potrebama za djelovanje?

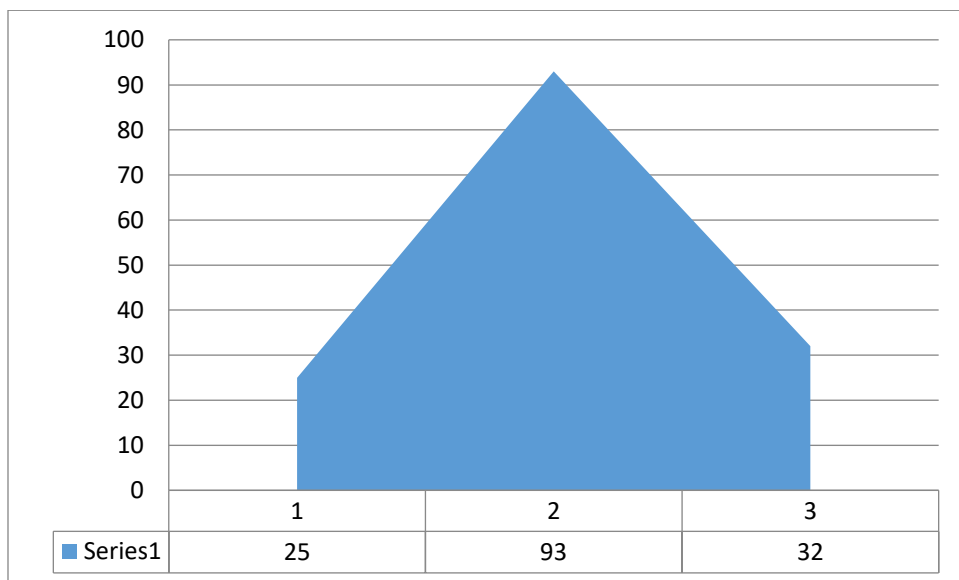
- a. Agencije raspolažu sa svom opremom
- b. Agencije raspolažu sa osnovnom opremom
- c. Agencije ne raspolažu sa adekvatnom opremom

Tabela 6.

Ispitanici	a.	b.	c.
------------	----	----	----

MUP	5	35	10
GSS	15	25	10
CIVILNA ZAŠTITA	5	33	12
UKUPNO	25	93	32

Grafikon 6.

7. Da li su svi subjekti u FBiH posjeduju kadrovski i materijalno isti nivo opreme i znanja u pogledu davanja odgovora na stanja terorizma?

Da

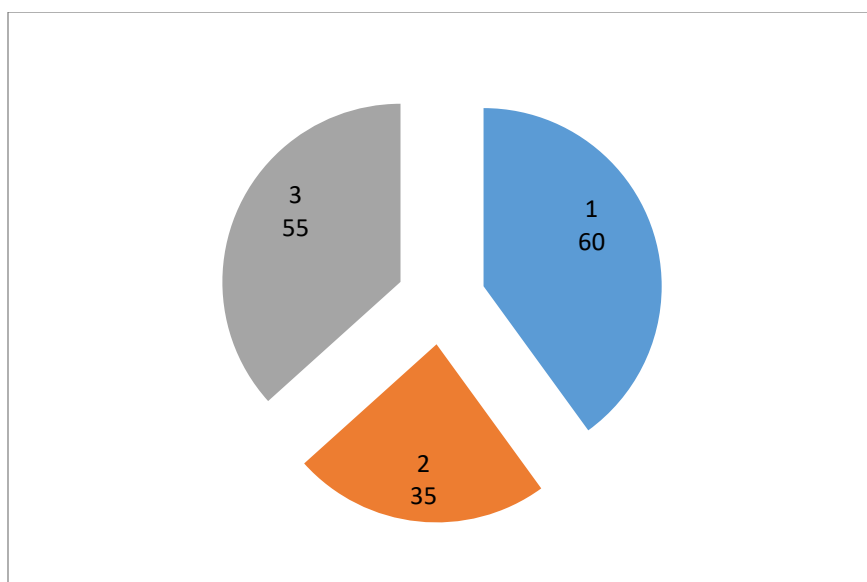
Ne

Nepoznato

Tabela 7.

Ispitanici	DA	NE	Nepoznato
MUP	20	10	20
GSS	25	15	10
CIVILNA ZAŠTITA	15	10	25
UKUPNO	60	35	55

Grafikon 7.

8. Da li se radi sagledavanja nivoa osposobljenosti organizuju zajedničke vježbe između različitih nivoa sistema unutrašnje sigurnosti u pogledu zaštite i spašavanja u FBiH?

Da

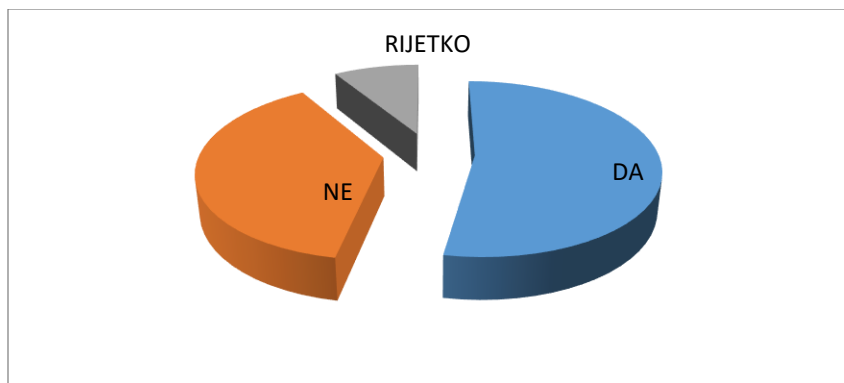
Ne

Rijetko

Tabela 8.

Ispitanici	DA	NE	Rijetko
MUP	30	15	5
GSS	40	5	5
CIVILNA ZAŠTITA	10	30	10
UKUPNO	80	50	20

Grafikon 8.

9. Kvalitativno odrediti-ocijeniti nivo međusobne saradnje na nivou istog organa (odnos viših i nižih nosilaca aktivnosti u okviru istog organa npr. (PS-PU-KMUP-FMUP)?

a. Ne zadovoljava

b. Zadovoljava

c. Dobro

d. Vrlo dobro

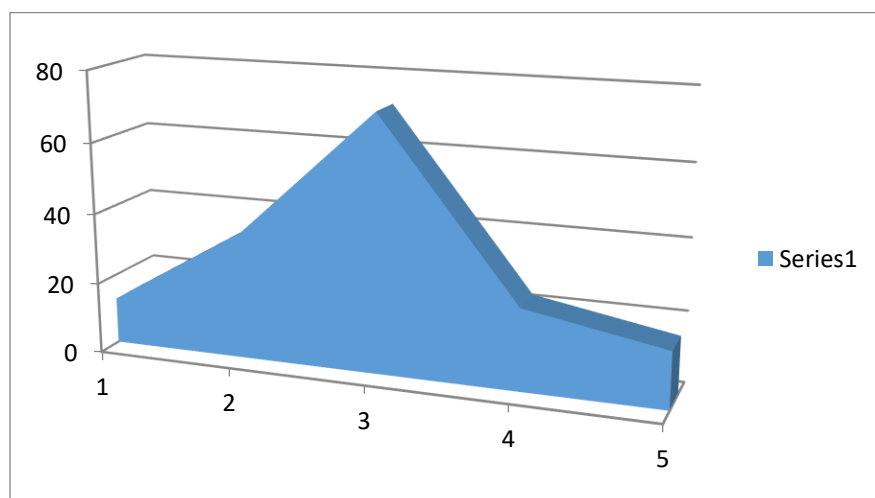
e. Odlično

Tabela 9.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.	e.
MUP	5	10	20	5	5
GSS	5	9	21	10	10
CIVILNA ZAŠTITA	3	17	21	8	1

Ukupno	13	36	72	23	16
--------	----	----	----	----	----

Grafikon 9.

10. Kvalitativno odrediti-ocijeniti nivo međusobne saradnje na nivou različitih organa?

a. Ne zadovoljava

b. Zadovoljava

c. Dobro

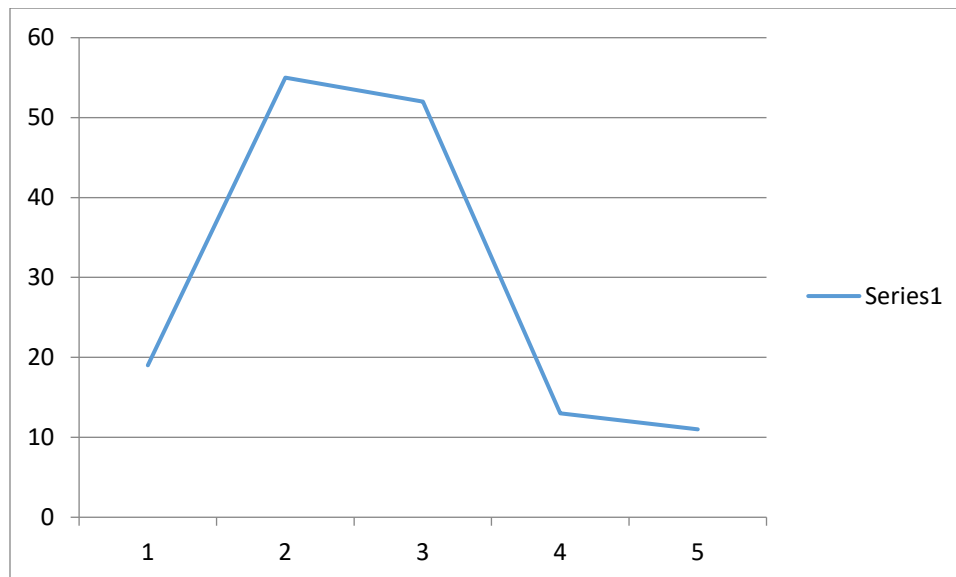
d. Vrlodobro

e. Odlično

Tabela 10.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.	e.
MUP	5	20	20	3	2
GSS	10	10	21	5	4
CIVILNA ZAŠTITA	4	25	11	5	5
Ukupno	19	55	52	13	11

Grafikon 10.

11. Organ sa trenutnim kapacitetima najveće vještine i resurse ima kada je u pitanju odgovor na nesreću izazvanu:

a. Zemljotres

b. Požari

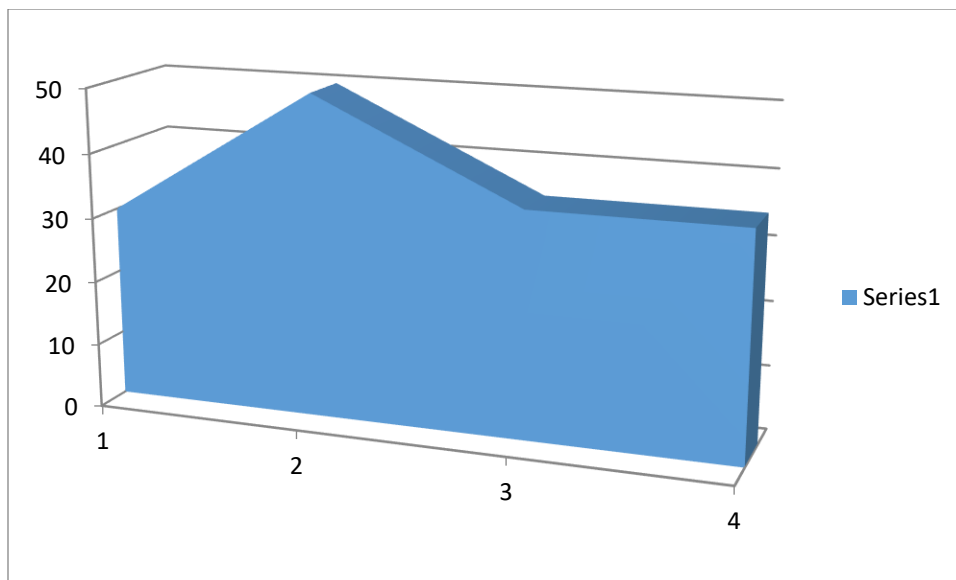
c. Terorizam

d. Poplave

Tabela 11.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.
MUP	10	20	10	10
GSS	10	20	0	20
CIVILNA ZAŠTITA	10	10	25	5
Ukupno	30	50	35	35

Grafikon 11.

12. Organ sa trenutnim kapacitetima raspolaže sa minimalnim resursima kada je u pitanju odgovor na stanje nesreće izazvane:

a. Zemljotres

b. Požari

c. Terorizam

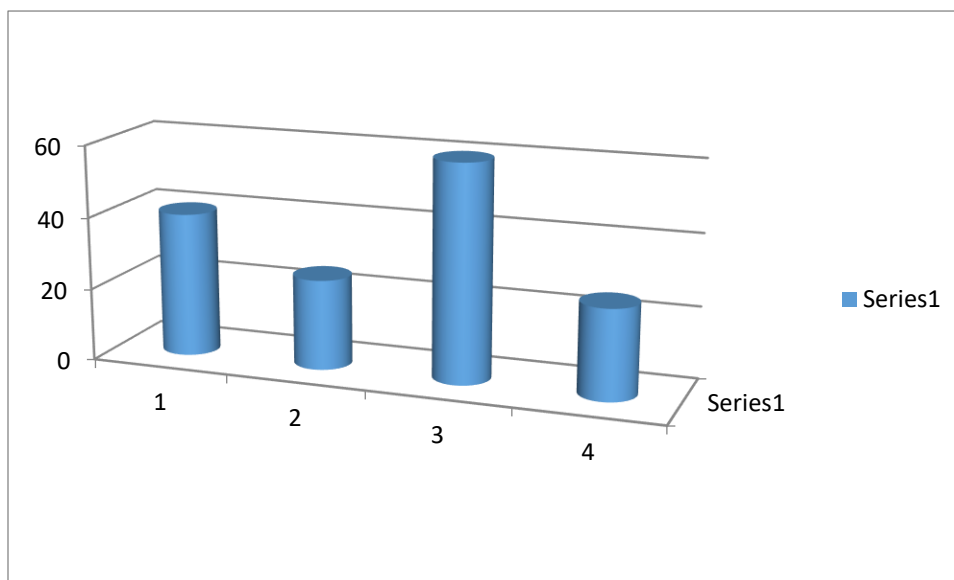
d. Poplave

Tabela 12.

Ispitanici	a.	b.	c.	d.

MUP	20	5	15	10
GSS	10	10	20	10
CIVILNA ZAŠTITA	10	10	25	5
Ukupno	40	25	60	25

Grafikon 12.

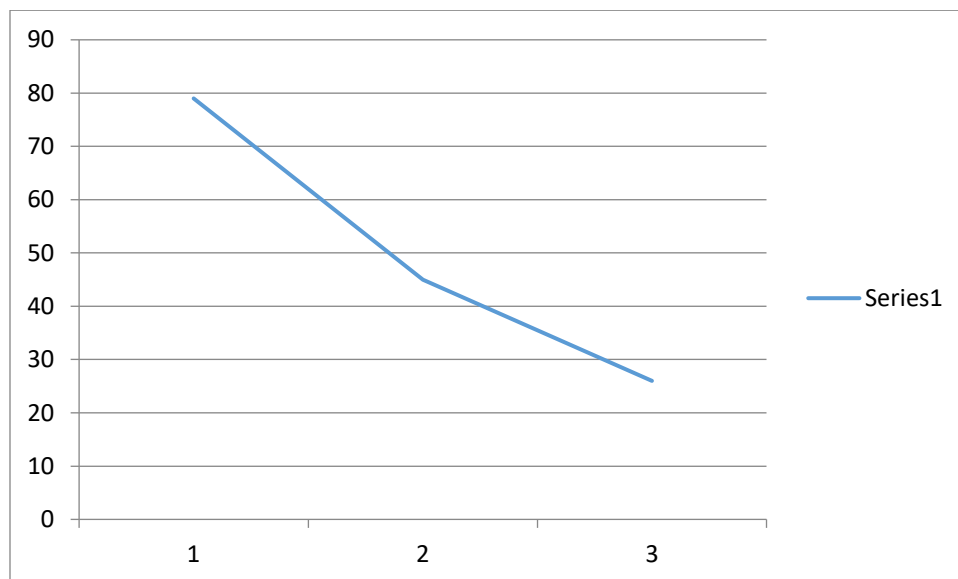
13. U cilju adekvatnog odgovora subjekata sistema zaštite i spašavanja neophodno je poboljšati:

- a. Materijalni faktor
- b. Ljudske kapacitete
- c. Svijest društvene zajednice o prirodnim nesrećama

Tabela 13.

Ispitanici	a	b	c
MUP	30	15	5
GSS	29	15	6
CIVILNA ZAŠTITA	20	15	15
UKUPNO	79	45	26

Grafikon 13.

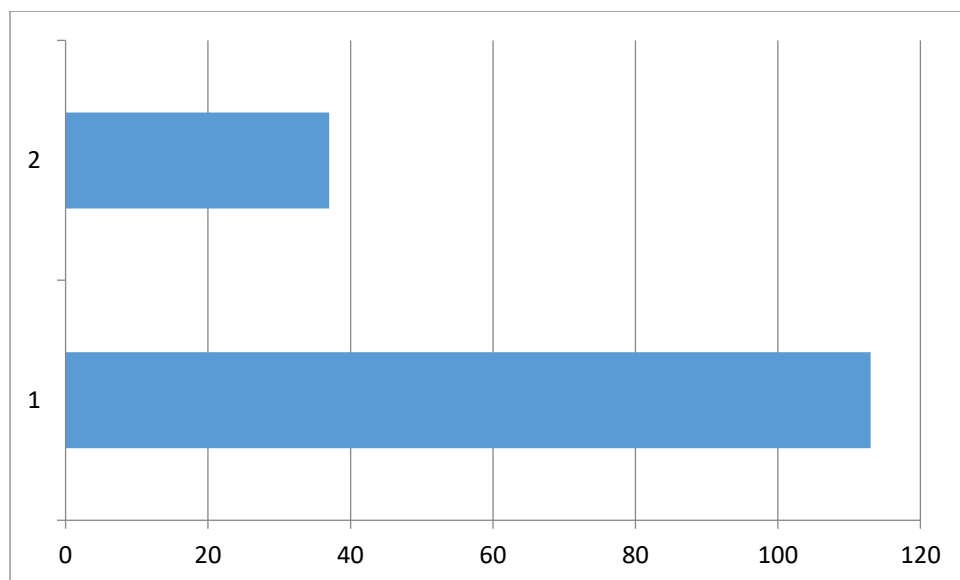
14. Da li je potrebno vršiti izmjene ili dopune aktuelnog Okvirnog zakona za zaštitu i spašavanje?

Tabela 14.

Ispitanici	DA	NE

MUP	40	10
GSS	35	15
CIVILNA ZAŠTITA	38	12
UKUPNO	113	37

Grafikon 15.

15. Da li subjekti i nosioci aktivnosti zaštite i spašavanja trenutno raspolažu pripremljenim planovima koji bi se primjenjivali u slučaju terorizma?

Da

Ne

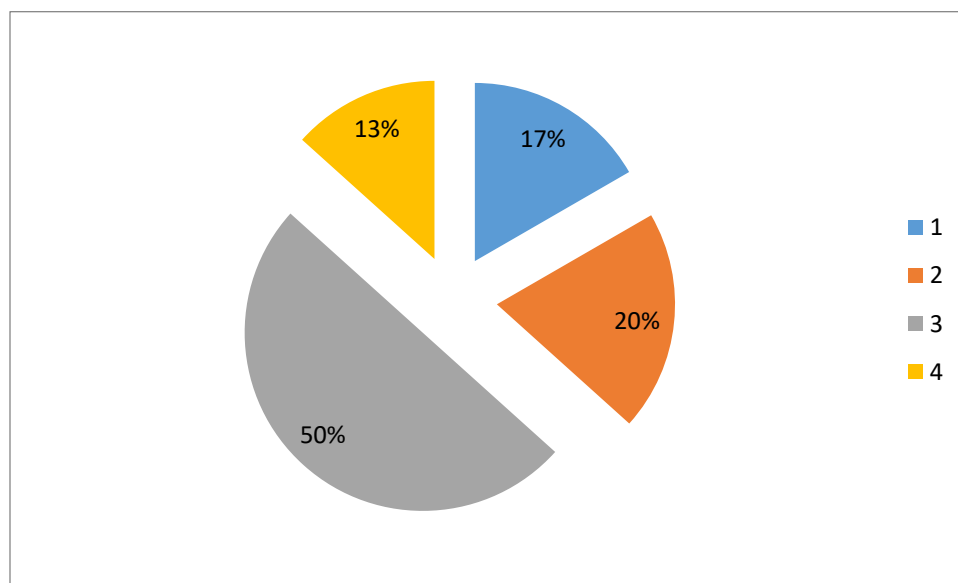
Raspolažu sa planovima koji su zastarjeli

Nije nam poznato

Tabela 15.

Ispitanici	DA	NE.	Zastarjeli planovi	Nepoznato
MUP	5	15	20	10
GSS	10	10	30	0
CIVILNA ZAŠTITA	10	5	25	10
Ukupno	25	30	75	20

Grafikon 15.

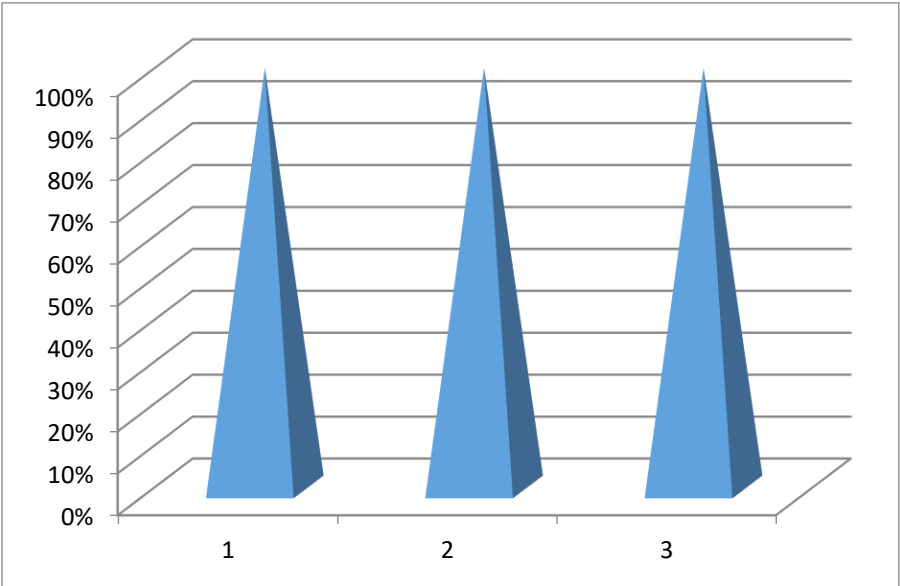
16. Kako se ocjenjuje učesće javnog mijenja i sredstava javnog informisanja kada je u pitanju efikasno poduzimanje mjera spašavanja i zaštite?

- a. Javno mijenje je nedovoljno aktivno
- b. Javno mijenje je u dobroj mjeri aktivno
- c. Javno mijenje je u potpunosti aktivno

Tabela 16.

Ispitanici	a	b	c
MUP	10	25	15
GSS	15	15	20
CIVILNA ZAŠTITA	20	15	15
UKUPNO	45	55	50

Grafikon 16.

ZAKLJUČAK

Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja u BiH ili njegovim sastavnim podcjelinama sa razine države ne postoji a stvarni proces upravljanja nalazi se u nadležnosti entiteta i distrikta. Nepripremljenost na prirodne i druge nesreće u sistemskom smislu je evidentna i neće se moći brzo popraviti. Nedostatak ulaganja u preventivne mjere i radnje za ublažavanje posljedica prirodnih i drugih nesreća evidentan je na svim razinama. Operativno djelovanje bilo je ograničeno nizom čimbenika: nedostatak materijalnih resursa (vozila, čamaca, zaštitne i druge opreme), nedostatak ljudskih resursa (obučene i opremljene jedinice civilne zaštite specijalizirane namjene) i nedostatak usklađenih planova za operativno djelovanje. Stanje u sistemu zaštite i spašavanja odnosno civilnim zaštitama u BiH nije se promijenilo tako da u slučaju sličnih događaja možemo očekivati isti ili sličan epilog. Ovakvo upravljanje sistemom zaštite i spašavanja u BiH nije efikasno niti funkcionalno. Promjene koje bi se mogle pokrenuti jesu traženje odgovornosti zvaničnika za neispunjavanje obveza u zaštiti i spašavanju, usklađivanje rada civilnih zaštita u BiH i davanje većih ovlasti tijelima na razini države.

U radu je dokazana generalna hipoteza da civilna zaštita u Bosni i Hercegovini nema jasno definisanu strategiju djelovanja nakon izvršenja terorističkog akata na području Bosne i Hercegovine. Zatim su dokazane izvedbene hipoteze da civilna zaštita u Bosni i Hercegovini raspolaže ograničenim ljudskim i tehničkim resursima neophodnim za efikasno djelovanje nakon izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru. Zatim da službenici civilne zaštite nemaju jasno definisane procedure djelovanja u slučaju izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru. Kao i da službenici civilne zaštite nemaju dovoljno znanja i obuka za njihovo djelovanje u slučaju izvršenja krivičnog djela terorizma u otvorenom i zatvorenom prostoru. Na osnovnu istraživanja provedenog zaključujemo da bi trebalo:

- Osigurati koordiniran pristup u reagiranju na terorizam
- Ad hoc strategiju zamijeniti akcionim planom koji će predvidjeti rješenja za sve moguće situacije i u čijem će fokusu biti procedure djelovanja lokalnih jedinica uprave.

- U strateški plan uključiti lančano prebacivanje pomoći u osoblju i materijalnim sredstvima s neugroženih subjekata ka ugroženima.
- Modernizirati sisteme ranog upozoravanja. Posebnu pažnju staviti na efikasnu komunikaciju s nepristupačnim područjima.
- Osigurati kontinuiranu obuku i postupak certificiranja pojedinih organizacija
- Dosljedno treba provesti sistem kontrole od mjesta incidenta i povećati ulogu lokalnih jedinica; potrebno je uspostaviti sisteme sigurnosti i kontrole u pravnim licima i lokalnim zajednicima te provoditi kontinuiranu obuku.

LITERATURA

1. Beridan Izet, Sead Turčalo, Mirza Smajić, Selma Ćosić (2013), *Izazovi civilno-vojne suradnje u odgovoru na prirodne i druge nesreće u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo
2. Beridan, Izet; Tomić M. Ivo; Kreso, Muharem (2001) *Leksikon sigurnosti*, Sarajevo: DES
3. Belloni, Robert (2007) *State Building and International Intervention in Bosnia*, London-New York: Routledge
4. Buzan, B. People, States and Fear (1991): *An agenda for International Security Studies in the Post- Cold War Era*. Harvester Wheatsheaf, London
5. Cikotić, Selmo (2010) *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Vijeće Kongresa Bošnjačkih Intelektualaca
6. Collins, A. (2010) *Suvremene sigurnosne studije*. Politička kultura, Zagreb
7. Ćurak, Nerzuk (2002) *Geopolitika kao sudbina- Slučaj Bosna*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
8. Deronja Suljić, Lejla; Bulić, Muris; Telić, Denis; Ćilimković, Asmir (2014) *POPLAVE U BiH- Elementarne nepogode i/ili institucionalna neefikasnost, radna verzija*, Tuzla: CCI
9. Dervišević Fikret (2013), *Razvojne mogućnosti BiH u uslovima ekonomske krize*, Rim
10. Đorđević, Obren (1987): *Osnovi državne bezbednosti - opšti deo*, VŠUP, Beograd
11. Grizold, A. (1997) *Međunarodna sigurnost: teorijsko-institucionalni okvir*. Fakultet političkih znanosti: Zagreb
12. Denning, D., 1999.: *Activism, Hactivism and Cyberterrorism: The Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy*, Nautilus Institute, Washington D.C., <http://www.nautilus.org>
13. Derenčinović, D., 2002.: *Novi antiterorizam na razmeđu depolitizacije i dejuridizacije*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 7 2002/3-4, Zagreb
14. Harmon, C. C., 2002.: *Terorizam danas*, Golden marketing, Zagreb
15. Hoffman, B., 1994.: *Responding to Terrorism Across the Technological Spectrum*, RAND Corporation
16. Horgan, J./Taylor, M. (ur.), 2003.: *Terorizam u budućnosti*, Golden marketing, Zagreb
17. Howard, D.R., 2004.: *Terrorism and Counterterrorism*, The McGraw-Hill/Dushkin, Connecticut

18. Husejnbašić, Ćamil (2004) *Rječnik civilne zaštite*, Sarajevo: Federalna uprava civilne zaštite
19. Huseinbašić, Ćamil (2009) *Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja*, Sarajevo: Jordan studio d.o.o.
20. Leskovic, Saša (2009) *Tranzicija i reforma javne uprave*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu
21. Lopušina, Milenko i dr. (2007) *Zbirka propisa iz oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih nepogoda i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine: Sa komentarom i stručnim mišljenjem*, Sarajevo: Federalna uprava civilne zaštite
22. Javorović, B., 1997.: Terorizam, Policija i sigurnost, godina 6, br. 1-2
23. Javorović, B., 2001.: O terorizmu, Defendologija, br. 1-4, Vol. 4, DEFIMI, Zagreb
24. Jenkins B. 2010: „Terrorist Radicalization in the United States Since September 11, 2001,“ RAND Corporation
25. Jenkins, B., 1974.: International terrorism: A New Kind of Warfare, RAND, P-5261
26. Johnson, B. B./Covello, V. T. (ur.), 1987: The Social and Cultural Construction of Risk, D. Reidel Publishing Co., Boston
27. Kelly, K., 1994.: Out of Control: The Rise of Neo-Biological Civilization, A William Patrick Book – Addison-Wesley Publishing Company, New York Khalilzad, Z./White, J.
28. P./Marshall, A.W., 1999.: Strategic Appraisal: The Changing Role of Information in Warfare, RAND
29. Taylor M ,2003: „Terorizam u budućnosti“, Golden marketing, Zagreb
30. Tilly, C.2004: „Terror, Terrorism, Terrorists“. Sociological Theory 22, no.
31. Wilkinson P.2002: „Terorizam protiv demokracije“, Golden marketng, Zagreb
32. Najetović Džemal(2006) *Savremeni pravno-politički sistemi - Predavanja* , Sarajevo
33. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara u BiH, „Službeni glasnik BiH“, broj 50/08
34. Pejanović, Mirko (2005) *Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*, Sarajevo: TKD Šahinpašić
35. Smajić, Muhamed (2011) *Međunarodne organizacije i sigurnost Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*, Sarajevo: Dobra knjiga

36. Sead Turčalo Mirza Smajić, Zarije Seizović (2017), *Humana sigurnost u postkonfliktnom kontekstu*, Sarajevo, Fakultet političkih nauka
37. Tatalović, Siniša (2008) : *Suvremene sigurnosne politike : države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*“, Zagreb
38. Tatalović, Siniša (2006) : *Međunarodna i nacionalna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb

Radovi u zbornicima

1. Beridan, Izet; Smajić, Mirza, Turčalo, Sead (2010) „Politika nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine“, u: Tatalović, Siniša i Cvrtila, Vlatko (ur) *Regionalna sigurnost i multilateralna saradnja: Republika Hrvatska i Jugoistok Europe*, Zagreb: Politička kultura, str. 67-85

Analize i izvještaji

2. Deronja Suljić, Lejla; Bulić, Muris; Telić, Denis i Ćilimković, Asmir (2014) *Poplave u BiH – Elementarne nepogode ili institucionalna neefikasnost, radna verzija*, Sarajevo: Centar civilnih inicijativa
3. *Izvještaj revizije učinka: Prevencija poplava u Federaciji BiH (siječanj, 2013)*, Sarajevo: Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH

Normativno-pravni akti

1. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 50/08
2. Uredba sa zakonskom snagom o odbrani, „Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, br. 4/92
3. Zakon o civilnoj zaštiti, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/97
4. Zakon o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 15/96)
5. Zakon o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 121/12
6. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća , „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 39/03, 22/06 i 43/10

7. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća,
„Službene novine Federacije BiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10